

มาตรการแนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

นายวัชชัย วานิชกร

หลักสูตรประกาศนียบัตรชั้นสูง
การบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน รุ่นที่ 2
สถาบันพระปกเกล้า
พ.ศ. 2546
ลิขสิทธิ์ของสถาบันพระปกเกล้า

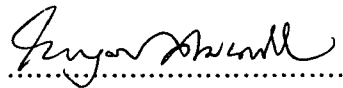
สถาบันพระปกเกล้า

รายงานวิชาการส่วนบุคคล เรื่อง มาตรการแนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

อาจารย์ที่ปรึกษา

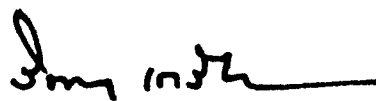
อาจารย์ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม

อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาประกาศนียบัตรชั้นสูง หลักสูตรการบริหารงาน
ภาครัฐและกฎหมายมหาชน รุ่นที่ 2

(อาจารย์ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(ศาสตราจารย์ ดร.วิญญู เครืองาม)

ประธานคณะกรรมการ

หลักสูตรการบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน

สารบัญ

หัวข้อ	หน้า
1 บทนำ	1
2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	3
3 กรอบแนวคิดของการศึกษา	3
4 วิธีดำเนินการศึกษา	4
5 ผลการศึกษาพระราชบัญญัติ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด	4
6 นโยบายของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหายาเสพติด	7
7 องค์กรชุมชนและกรรมการ	13
8 ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อยาเสพติด	15
9 มาตรการแนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติด	16
10 การประเมินผลทางแก้ไขปัญหายาเสพติด	17
11 อภิปรายผล	18
12 ข้อเสนอแนะ	25
13 สรุป	32

1. บทนำ

ปัญหาหาเสพติดเป็นภัยคุกคามต่อสังคมไทยที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น แม้ว่าในระยะที่ผ่านมาทุกรัฐบาลจะพยายามหาหนทางแก้ไขปัญหาโดยการกำหนดนโยบายและแผนงานโครงการ ที่ชัดเจน รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จะดำเนินการป้องกันและปราบปรามอย่างเต็มที่ แต่ก็ยังมีลักษณะต่างฝ่ายต่างทำ เน้นการดำเนินงานในเชิงรับและขาดความยืดหยุ่น รวมทั้งยังไม่เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมมากนัก ประกอบกับปัจจัยที่เอื้อต่อการเกิดและหรือการแพร่กระจายของยาเสพติดยังคงดำรงอยู่ และขยายตัวอย่างต่อเนื่อง เช่น ปัญหาเชิงโครงสร้างทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมตลอดจนแหล่งอบายมุข เช่น สถานบริการและสถานบันเทิงเรีงมย์ต่าง ๆ ส่งผลทำให้ปัญหาหาเสพติดยิ่งขยายตัว กลายเป็นภัยที่ “กัดกร่อนบ่อนทำลาย” สังคมไทยมากยิ่งขึ้น และส่งผลกระทบอย่างชัดเจนทั้งต่อตัวบุคคลและสังคมโดยรวม โดยเฉพาะกระทบต่อการพัฒนาการทางร่างกาย จิตประสาท และทำลายสมองของเด็ก เยาวชน และแรงงานที่เป็นพลังสำคัญในอนาคต ซึ่งเป็นยุคเศรษฐกิจใหม่ที่ต้องการสติปัญญาและความรู้เป็นฐานในการพัฒนาและกระทบต่อความอบอุ่น ความเข้มแข็งของครอบครัว ชุมชน และความสงบสุขของสังคม ตลอดจนกระทบถึงชื่อเสียงและเกียรติภูมิของประเทศไทย

ถึงแม้ว่าจะมีการแก้ไขปัญหาหาเสพติดมายาวนานแต่ปัญหาหาเสพติดก็มีแนวโน้มสูงขึ้น ทั้งเชิงอุปสงค์ (Demand) และอุปทาน (Supply) ในปัจจุบันมีผู้เสพติดประมาณ 3 ล้านคน ซึ่งส่วนใหญ่เสพยาบ้า จัดเป็นประเทศที่มีผู้เสพยาเสพติดสูงประเทศหนึ่งในโลก สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.,2544) ได้วิเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์แนวโน้มของปัญหาหาเสพติดนั้น พบว่า

1. ปัญหาการผลิต การนำเข้า และการค้า (Supply) ตั้งแต่ ปี 2541-2543 การผลิตยาเสพติดประมาณร้อยละ 90 จะอยู่ในเขตพื้นที่ประเทศพม่า ด้านตรงข้ามจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ และเชียงราย ซึ่งนับเป็นแหล่งผลิตที่ถาวรมีกำลังผลิตอย่างไม่จำกัดทั้งการผลิตหั่วเชื้อและอัดเม็ด ภายใต้การควบคุมของกลุ่มว้า กลุ่มขุนสาและกลุ่มโกกั้ง นอกจากนี้ยังมีการผลิตอัดเม็ดโดยชนกลุ่มน้อยอื่นตามแนวชายแดนไทย-พม่า รวมทั้งสิ้นไม่ต่ำกว่า 60 แห่ง ที่ตั้งของโรงงานส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ป่าและเป็นป่าเขาสามารถเคลื่อนย้ายได้ง่าย สารเคมีในการผลิตจะนำเข้ามาจากประเทศจีนและอินเดีย ทั้งนี้ชนกลุ่มน้อยดังกล่าวอาศัยการผลิตยาเสพติดเป็นเครื่องมือในการดำรงชีพทางเศรษฐกิจโดยไม่มีการพัฒนาไปสู่วิถีอาชีพอื่น ๆ การลำเลียงและนำเข้ายาเสพติด อาศัยผ่านช่องทางตามแนวชายแดนและจุดผ่านแดนทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย ประมาณ 226 ช่องทาง รวมทั้งอาศัยเส้นทางลำเลียงผ่านประเทศพม่าหรือทางทะเลอันดามัน กลุ่มคนนำเข้า ได้แก่ ชาวเขาที่ไม่มีอาชีพ และคนสัญชาติพม่า รวมทั้งขบวนการเครือข่ายการค้า ผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ ลำเลียงมาตามช่องทาง ที่ถูกกฎหมาย โดยความร่วมมือและอำนวยความสะดวกจากเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการอาศัยปลอมปนซุกซ่อนมากับสินค้าอื่นเพื่ออำพรางการตรวจค้นจับกุม

ข้อมูลจากการประมาณของสำนักงานป.ป.ส. เบื้องต้นคาดว่าในปี พ.ศ.2543 ยาบ้าในประเทศไทยมีถึง 500 ล้านเม็ดแต่จับกุมได้เพียง 80 ล้านเม็ด (หรือร้อยละ 20) ที่เหลือหลุดเข้าสู่ตลาดและผู้บริโภคปี 2544 จำนวนยาบ้าเพิ่มขึ้นเป็น 700-800 ล้านเม็ดและคาดว่าในปี พ.ศ. 2546 จำนวนยาบ้าจะมีไม่ต่ำกว่า 1,000 ล้านเม็ด (สำนักงาน ป.ป.ส., 2545) นอกจากยาบ้าแล้วในปัจจุบันยังมียาเสพติดประเภทอื่นๆแพร่ระบาดในประเทศไทยในกลุ่มอาชีพและในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น ผื่น เฮโรอีน กัญชา โคเคน ยาไอ และยังมียาและผลิตภัณฑ์อื่นๆที่ออกฤทธิ์ทดแทนยาเสพติด และนับวันจะขยายตัวมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นภัยคุกคามต่อชีวิตคนไทยและความมั่นคงของสังคมเพิ่มขึ้น

2. ปัญหาการแพร่ระบาด (Supply)

1) ประมาณการณ์จำนวนผู้ติดยาเสพติดและผู้ขายยาเสพติดทั่วประเทศประมาณ 3 ล้านคน โดยจำแนกเป็นผู้ใช้หรือผู้เสพแต่ยังไม่ติดยา 2,700,000 คน และผู้ค้า 300,000 คน

2) การแพร่ระบาดในชุมชนได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง จากหมู่บ้าน/ชุมชนทั่วประเทศ 73,538 หมู่บ้าน/ชุมชน ปี พ.ศ. 2535 มีหมู่บ้าน/ชุมชนประสบกับปัญหายาเสพติด 18,696 แห่ง โดยเพิ่มเป็น 23,841 แห่งในปีพ.ศ. 2539 และขยายเพิ่มขึ้น 36,197 แห่งในปี พ.ศ. 2543 จำแนกเป็นหมู่บ้านรุนแรง 6,881 หมู่บ้าน/ชุมชน ปานกลาง 10,743 หมู่บ้าน/ชุมชนและเบาบาง 17,600 หมู่บ้าน/ชุมชน

3) การแพร่ระบาดในกลุ่มนักเรียน/นักศึกษา

จากผลการสำรวจข้อมูลระดับมัธยมศึกษาในกลุ่มนักเรียน นักศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ และกระทรวงมหาดไทย กลางปี 2542 ของสำนักงาน ป.ป.ส. ร่วมกับสำนักวิจัยเอแบค ซึ่งพบว่านักเรียน นักศึกษาระดับ ป.6-ปริญญาตรี จำนวน 5.36 ล้านคนมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาทั้งสิ้น 5,365,942 คน ในปี พ.ศ. 2542 พบว่านักเรียน นักศึกษาเกี่ยวข้องกับยาเสพติดรวม 663,290 คน โดยเกี่ยวข้องกับยาบ้ารวม 380,565 คน เป็นผู้ติดยา 80,819 คน เป็นผู้ใช้หรือมีประสบการณ์เคยใช้ 429,475 คน เป็นผู้ค้าและผู้ติดยา ผู้เคยใช้ที่มีพฤติการณ์ค้ายาเสพติด จำนวน 152,950 คน

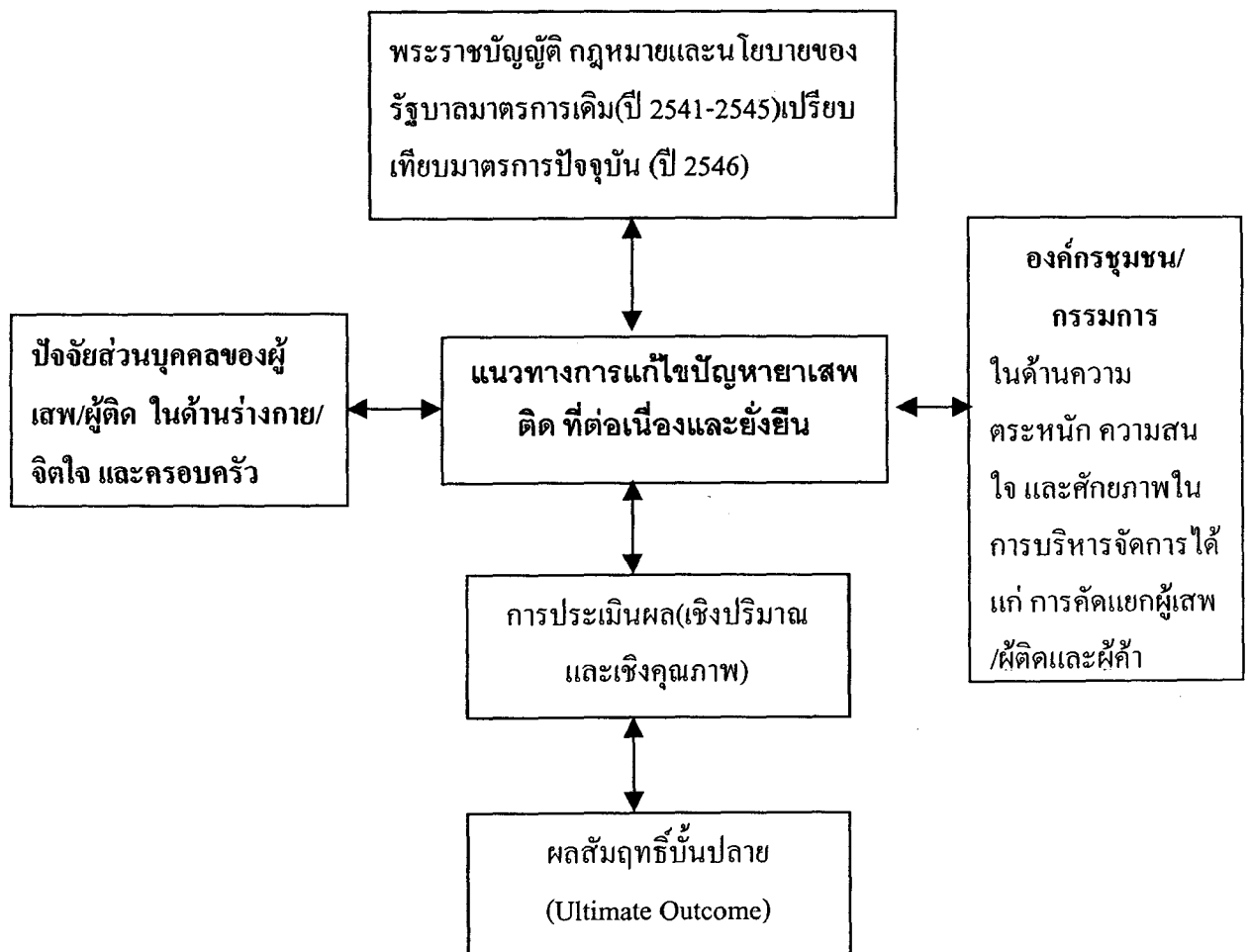
สำหรับในการควบคุมการขยายตัวของปัญหาและลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดให้ได้อย่างรวดเร็วต้องอาศัยการดำเนินการโดยผนึกกำลังและความร่วมมือจากทุกส่วนในสังคมในการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่องอย่างจริงจัง โดยให้ชุมชนเป็นฐานในการสร้างกระแสต่อต้านและกดดันการกระทำผิดเกี่ยวกับยาเสพติดซึ่งมาตรการเดิม (ปี พ.ศ. 2541-2545) และมาตรการปัจจุบัน (ปี 2546) ให้ชุมชนรู้ถึงปัญหายาเสพติดในพื้นที่สามารถแก้ปัญหาได้เอง เป็นการเน้นบทบาทกระบวนกรของชุมชนมากขึ้น โดยกำหนดควิสัยทัศน์ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด คือ ครอบครัวและชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุขและมีคุณธรรม มีความเอื้ออาทร มีภูมิคุ้มกันอยู่ในสังคมที่เข้มแข็งปราศจากยาเสพติด รวมทั้งให้ชุมชนเป็นฐานในการสร้างกระแสต่อต้านและกดดันการกระทำผิดในขณะเดียวกันมีการระดมการปฏิบัติการทั้งหลายเพื่อรื้อถอนและทำลายกระบวนกรการผลิต การค้ายาเสพติดตลอดจนยับยั้งและยุติการนำยาเสพติดมาแพร่ระบาดในประเทศ

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ มาตรการแนวทางการแก้ไขปัญหายาเสพติดตามมาตรการเดิม (ปีพ.ศ. 2541-2545) และมาตรการปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2546)

2.2 เพื่อเสนอแนะ มาตรการ แนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

3. กรอบแนวคิดในการศึกษา

4. วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากเอกสาร (Document) ได้แก่ข้อมูลจากเอกสารอ้างอิง รายงาน จากเอกสารทางราชการ รายงานการวิจัย เป็นต้น

5. ผลการศึกษา พระราชบัญญัติ กฎหมาย ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

5.1 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519 (สำนักงานป.ป.ส., 2545) กำหนดให้มี “คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด” หรือ ป.ป.ส.เป็นองค์กรกลางในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดของประเทศ ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีเป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ อัยการสูงสุด ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ อธิบดีกรมศุลกากร เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่คณะรัฐมนตรีแต่งตั้งไม่เกินหกคน (สองคนมาจากภาคเอกชน) และเลขาธิการ ป.ป.ส. เป็นกรรมการและเลขานุการ เพื่อให้การดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นรูปธรรมและเป็นเอกภาพมากยิ่งขึ้น

5.2 พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522 (สำนักงานป.ป.ส., 2545) รายชื่อ ยาเสพติดให้โทษตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข แก้ไขเพิ่มเติมถึงประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 135 (พ.ศ. 2539) มี 5 ประเภทดังนี้

ประเภท 1 ยาเสพติดให้โทษชนิดร้ายแรง มี 38 รายการ

ประเภท 2 ยาเสพติดให้โทษทั่วไปมี 101 รายการ

ประเภท 3 ยาเสพติดให้โทษที่มีลักษณะเป็นต้นตำรับยา และมียาเสพติดให้โทษประเภท 2 ผสมอยู่

ประเภท 4 สารเคมีที่ใช้ในการผลิตยาเสพติดให้โทษประเภท 1 หรือ 2 มี 15 รายการ

ประเภท 5 ยาเสพติดให้โทษที่ไม่เข้าอยู่ในประเภท 1 ถึง 4 มี 4 รายการ

5.3 พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ.2534 (สำนักงาน ป.ป.ส.,2545) กฎหมายฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปราบปรามนายทุนหรือตัวการสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการลักลอบค้ายาเสพติด ซึ่งมาตรการตามกฎหมายเดิมที่มีอยู่ไม่สามารถนำตัวมาลงโทษได้ เพราะติดขัดในเรื่องการหาพยานหลักฐานที่จะเชื่อมโยงไปถึงตัวบุคคลเหล่านั้นในฐานะผู้กระทำความผิดตามข้อหาที่มีอยู่ตามกฎหมายเดิม กฎหมายฉบับนี้ใช้กับความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดที่ระบุไว้เท่านั้น คือ

1. ใช้กับข้อหาผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่าย หรือครอบครองเพื่อจำหน่ายรวมถึงการสมคบสนับสนุน ช่วยเหลือหรือพยายามกระทำความผิดดังกล่าว (มาตรา 3)

2. ต้องเป็นกรณียาเสพติดที่ระบุในกฎกระทรวงเท่านั้น คือ เฮโรอีน มอร์ฟิน ผีน โคคาอิน อาเซติกแอนไฮโดรด์ อาเซติกคลอไรด์ เอทิลีนไดอะเซตต์ วัตถุออกฤทธิ์ กลุ่มแอมเฟตามีน

,แอลเอสดี กัญชาและอีเฟดริน ซึ่งกฎหมายฉบับนี้กำหนดมาตรการพิเศษเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการปราบปราม 3 ประการ

1) ข้อหาสมคบกันกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด

กำหนดให้บุคคลที่สมคบโดยการตกลงกันตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดในเรื่องการผลิต นำเข้า ส่งออก จำหน่ายและครอบครองเพื่อจำหน่ายมีความผิดฐานสมคบกันกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด (มาตรา 8) ความผิดฐานสมคบนี้ แม้ยังไม่มีกระทำความผิดตามที่ได้ตกลงกันเป็นความผิดสำเร็จตามกฎหมายแล้วเพราะกฎหมายต้องการให้เจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถจับกุมตัวผู้สั่งการหรืออยู่เบื้องหลังการกระทำความผิดลงโทษได้

2) มาตรการริบทรัพย์สินแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

2.1) การริบทรัพย์สินของกลางในคดียาเสพติดตามมาตรา 30 นี้เป็นทรัพย์สินที่ถืออำนาจในการกระทำความผิด ในกฎหมายฉบับนี้ยังเปลี่ยนแปลงปลายทางของทรัพย์สินที่ถูกศาลสั่งให้ริบ ซึ่งปกติจะตกเป็นของแผ่นดินให้ตกเป็นของ กองทุนป้องกันและปราบปรามยาเสพติดที่จัดตั้งขึ้นโดยบัญญัติของกฎหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำทรัพย์สินที่ได้จากการริบไปใช้ประโยชน์ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดต่อไป

2.2) การริบทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด ทรัพย์สินที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดหมายถึง เงินหรือทรัพย์สินที่ได้รับมาเนื่องจากการกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดและให้รวมถึงเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยการใช้เงินหรือทรัพย์สินดังกล่าวซื้อหรือกระทำไม่ว่าด้วยประการใดๆ ให้เงินหรือทรัพย์สินนั้นเปลี่ยนสภาพไปจากเดิมไม่ว่าจะมีการเปลี่ยนสภาพกี่ครั้ง และไม่ว่าเงินหรือทรัพย์สินนั้นจะอยู่ในความครอบครองของบุคคลอื่นโอนไปเป็นของบุคคลอื่นหรือปรากฏตามหลักฐานทางทะเบียนว่าเป็นของบุคคลอื่นก็ตาม

3) มาตรการขยายเขตอำนาจศาล ตามปกติศาลไทยจะมีอำนาจลงโทษผู้กระทำความผิดที่กระทำความผิดในประเทศไทยเท่านั้น แต่กฎหมายนี้ได้กำหนดข้อยกเว้นไว้ว่าแม้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดนอกประเทศไทยศาลไทยก็สามารถลงโทษได้ หากเข้าเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งดังต่อไปนี้ (1) ผู้กระทำความผิดหรือผู้ร่วมกระทำความผิดคนใดคนหนึ่งเป็นคนไทยหรือมีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย หรือ (2) ผู้กระทำความผิดเป็นคนต่างด้าวและได้กระทำโดยประสงค์ให้ความผิดเกิดขึ้นในราชอาณาจักร หรือรัฐบาลไทยเป็นผู้เสียหายหรือ (3) ผู้กระทำความผิดเป็นคนต่างด้าวและการกระทำนั้นเป็นความผิดตามกฎหมายของรัฐที่การกระทำเกิดขึ้นในเขตอำนาจของรัฐนั้น หากผู้นั้นได้ปรากฏตัวอยู่ในราชอาณาจักรและมีได้มีการส่งตัวนั้นออกไปตามกฎหมายว่าด้วยการส่งตัวผู้ร้ายข้ามแดน

5.4 พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ.2545 (สำนักงาน ปปส. 2545) กฎหมายฉบับนี้ได้วางมาตรการเพื่อให้ผู้เสพยาเสพติดที่ตกเป็นผู้ต้องหาได้รับโอกาสในการฟื้นฟูสมรรถภาพโดยไม่ต้องถูกดำเนินคดี โดยมีสาระสำคัญ คือ

ผู้ต้องหาในฐานะความผิด 4 ฐาน คือ เสพ เสพและครอบครอง เสพและครอบครองเพื่อจำหน่าย เสพและจำหน่าย ถ้าไม่มีข้อหาอื่นที่มีโทษจำคุกและไม่อยู่ระหว่างรับโทษจำคุก ให้พนักงานสอบสวนนำตัวผู้ต้องหาไปศาลภายใน 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหามาถึงที่ทำการของพนักงานสอบสวน แต่ถ้าผู้ต้องหาอายุไม่ถึง 18 ปีให้นำตัวส่งศาลภายใน 24 ชั่วโมง ทั้งนี้ ยกเว้นผู้ต้องหาซึ่งตั้งใจเสพยาเสพติดเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกดำเนินคดี ไม่มีสิทธิได้รับการฟื้นฟูสมรรถภาพให้ศาลมีคำสั่งส่งตัวผู้ต้องหาไปควบคุมเพื่อตรวจพิสูจน์การเสพหรือการติดยาเสพติด โดยให้พนักงานสอบสวนดำเนินกระบวนการสอบสวนคดีต่อไป และส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ โดยไม่ต้องส่งตัวผู้ต้องหาไปด้วย แต่แจ้งว่าผู้ต้องหาถูกควบคุมตัวอยู่ ณ สถานที่ใด การตรวจพิสูจน์ผู้ต้องหาให้กระทำแล้วเสร็จภายใน 15 วัน นับแต่วันที่ได้รับตัวไว้ในสถานที่ที่ตรวจพิสูจน์ เว้นแต่มีเหตุจำเป็นให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพส่งขยายเวลาออกไปได้อีกไม่เกิน 30 วัน ในกรณีที่คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพวินิจฉัยว่าผู้รับการตรวจเป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติด ต้องจัดให้มีแผนการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและแจ้งผลการตรวจพิสูจน์ให้พนักงานอัยการทราบ เพื่อให้พนักงานอัยการชะลอการฟ้องไว้จนกว่าจะทราบผลการฟื้นฟูสมรรถภาพ ถ้าผลการตรวจพิสูจน์ไม่ปรากฏว่าผู้ต้องหาเป็นผู้เสพหรือติดยาเสพติด ให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพรายงานผลให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการเพื่อดำเนินคดีต่อไป

ในการฟื้นฟูสมรรถภาพ ให้กำหนดวิธีการโดยคำนึงถึงความเหมาะสมของผู้เสพหรือติดยาเสพติดแต่ละราย โดยอาจจะมีการควบคุมตัวหรือไม่ควบคุมตัวแล้วแต่ความจำเป็น ผู้รับการฟื้นฟูต้องอยู่รับการฟื้นฟูเป็นเวลาไม่เกิน 6 เดือนนับแต่วันถูกส่งตัวเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ ให้คณะกรรมการสามารถพิจารณาขยายหรือลดระยะเวลาการฟื้นฟูกี่ครั้งก็ได้แต่การขยายระยะเวลาครั้งหนึ่งต้องไม่เกิน 6 เดือน และรวมกันทั้งหมดต้องไม่เกิน 3 ปี นับแต่วันถูกส่งตัวเข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพ หากผลการฟื้นฟูเป็นที่พอใจ ให้ถือว่าผู้นั้นพ้นจากความผิดที่ถูกกล่าวหาให้คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพส่งปล่อยตัว และแจ้งผลให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการซึ่งยังดำเนินคดีอยู่ทราบแล้วแต่กรณี

6. นโยบายของรัฐบาลในการแก้ไขปัญหาเสพติด

6.1 มาตรการเดิม (ปีพ.ศ. 2541-2545)

1) ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการประสานงานในคดีความผิดตามกฎหมายเกี่ยวกับยาเสพติด

2) คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 119/2544 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2544 เรื่องแนวทางการใช้พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติด โดยมีมาตรการที่สำคัญคือ กระตุ้น และปลุกจิตสำนึกของปวงชนในชาติให้มีความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนตระหนักถึงภัยของยาเสพติดที่มีต่อประเทศชาติ และบังเกิดความมุ่งมั่นที่จะร่วมกันป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยตระหนักว่าการที่จะเอาชนะยาเสพติดได้นั้นมิใช่หน้าที่ของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือองค์กรใดองค์กรหนึ่ง แต่ทุกส่วนในสังคมจะร่วมกันผนึกกำลังเป็นพลังของแผ่นดินเข้าต่อสู้และเอาชนะยาเสพติดให้ได้โดยเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็ก เยาวชน และกลุ่มเสี่ยงต่างๆ ตลอดจนเสริมสร้างความเข้มแข็งและส่งเสริมคุณธรรมให้แก่สถาบันทางสังคมต่างๆ โดยเริ่มต้นจากสถาบันครอบครัว รวมทั้งเสริมสร้างมาตรการป้องกันและความมั่นคงให้แก่หมู่บ้านตามแนวชายแดน ซึ่งพบว่ามาตรการการใช้พลังแผ่นดินโดยการหาผู้นำในชุมชนเพื่อจัดตั้งคณะกรรมการ ในการค้นหาผู้เสพยาเสพติดและผู้ค้า ในหลายจังหวัดได้รับความร่วมมือ และแก้ไขปัญหายาตามแนวทางของรัฐบาลและขยายผลในทั่วประเทศ ซึ่งการดำเนินงานที่จะได้รับผลสำเร็จจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะความตระหนักและชุมชนสามารถแก้ไขปัญหายาได้เอง สำหรับมาตรการที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดนั้น ต้องดำเนินการทำลายโครงข่ายของปัญหายาเสพติด โดยตัดวงจรของยาเสพติดด้วยการแยกผู้เสพยาติดออกมาบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ ทั้งโดยระบบสมัครใจและระบบบังคับ ตลอดจนจัดให้มีระบบการติดตาม ช่วยเหลือ และให้กำลังใจแก่ผู้ที่ผ่านการบำบัดฟื้นฟูเพื่อสามารถกลับคืนสู่ครอบครัว ชุมชน และดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข ควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพ และการใช้ทรัพยากรของหน่วยงานต่างๆ ทั้งทางราชการ เอกชน และประชาชน เพื่อให้ผู้เสพยาติดมีโอกาสดำเนินการบำบัดรักษาฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพและคุณภาพอย่างทั่วถึง

3) คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 120/2544 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการตามแนวทางใช้พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะปัญหายาเสพติด ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2544 และคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 209/2544 เรื่องแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินการตามแนวทางใช้พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะปัญหายาเสพติด (เพิ่มเติม) ลงวันที่ 29 มิถุนายน 2544

4) คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 228/2544 เรื่องแผนปฏิบัติการเพื่อเอาชนะปัญหายาเสพติด ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2544

5) คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 47/2544 เรื่องแต่งตั้งกรรมการที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี ฝ่ายติดตามปฏิบัติราชการ ลงวันที่ 12 มีนาคม 2544

ซึ่งการดำเนินงานตามมาตรการเดิม คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 120/2544 228/2544 และ 47/2544 นี้ให้เป็นไปเพื่อให้การดำเนินงานดังกล่าวมีเอกภาพ ประสิทธิภาพ สามารถ

ขจัดปัญหาอุปสรรค ตลอดจนถึงกำแพงของระบบราชการและบังเกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างแท้จริง จากสถานการณ์และแนวโน้มของปัญหาสาเหตุติดตามมาตรการเดิม ปี พ.ศ. 2541-2545 สามารถวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และข้อจำกัด โดยสรุปดังนี้

จุดแข็ง

1) สังคมและสื่อมวลชนมีความตระหนักในความรุนแรงของปัญหาสาเหตุและผลกระทบที่มีต่อความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งมีความปรารถนาที่จะให้มีการแก้ไขปัญหาย่างเร่งด่วนและจริงจัง

2) รัฐบาลได้กำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วน เร่งแก้ปัญหาในลักษณะเบ็ดเสร็จด้วยการระดมสรรพกำลังจากทุกฝ่ายในสังคมภายใต้ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินมุ่งเน้นการแสวงหาความร่วมมือร่วมใจจากประชาชน โดยได้มีการกำหนดแนวทางในการดำเนินงานค่อนข้างชัดเจน รวมทั้งจัดให้มีการประชุมระดมความคิดเพื่อเอาชนะสาเหตุและการออกเป็นคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 119/2544 เรื่องแนวทางการใช้พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะสาเหตุ รวมทั้งการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในเรื่องดังกล่าว

3) กฎหมายและระเบียบที่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาสาเหตุหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติมาตรการในการปราบปรามผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. 2542 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการป้องกันเจ้าหน้าที่ของรัฐมิให้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543

4) การกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะช่วยทำให้ท้องถิ่นและชุมชน มีขีดความสามารถเพิ่มขึ้นในการจัดการแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) การสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี 2544 มีการจัดสรรงบประมาณคืนให้ 941 ล้านบาท พร้อมทั้งได้มีการจัดตั้งกองทุนเพื่อสนับสนุนการดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหาเพื่อใช้สนับสนุนการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดให้กลับมาเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ

จุดอ่อน

1) ปัญหาสาเหตุเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนเชื่อมโยงกับปัญหาพื้นฐานอื่นๆ มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลายากแก่การแก้ไข เพราะสาเหตุเกิดจากความไม่รู้-ความรู้ไม่เท่ากัน-การขาดภูมิคุ้มกันของผู้ใช้ ผู้เสพ และเกิดจากกิเลส-ความโลภ และความไร้จิตสำนึกของผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้จำหน่าย

2) โครงสร้างของปัญหาสาเหตุเปลี่ยนไป แต่กรอบแนวความคิด และวิธีการในการแก้ไขปัญหานั้นไม่เปลี่ยน โดยมองว่าปัญหาสาเหตุเป็นปัญหาอาชญากรรมจึงเน้นการใช้

มาตรการทางกฎหมายเป็นหลัก และรัฐยังคงเป็นศูนย์กลางในการแก้ปัญหาโดยใช้ชุมชนและเอกชนเป็นเพียงผู้มีส่วนร่วม

3) การดำเนินการที่ผ่านมายังไม่สามารถทำลายโครงสร้างปัญหายาเสพติดได้อย่างแท้จริง โดยเฉพาะเครือข่ายการผลิตและการค้า (อุปทาน)

4) เจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจ และผู้ที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมบางคนปล่อยปละละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่อย่างจริงจัง และบางคนมีส่วนร่วมหรือสนับสนุนกระบวนการผลิต การลำเลียงและการจำหน่ายยาเสพติด

5) แม้ว่าในระยะที่ผ่านมาจะมีนโยบายและแผนเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด แต่ยังคงขาดการจัดทำแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนและแม้ว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน ยังมีลักษณะต่างฝ่ายต่างทำขาดการผนึกกำลังไปในทิศทางเดียวกัน ระบบการจัดการขาดเอกภาพ การดำเนินการขาดความยืดหยุ่นและประสิทธิภาพ รวมทั้งไม่มีการกำกับติดตามให้เป็นไปตามนโยบายอย่างจริงจัง

6) ระบบการสนับสนุนทางด้านงบประมาณ และบุคลากรยังไม่สอดคล้องกับสถานการณ์และนโยบายในการแก้ไขปัญหาโดยที่แต่ละหน่วยงานต่างคนต่างทำ

7) กฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ รวมทั้งกระบวนการบังคับใช้กฎหมายยังไม่เอื้อต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยเฉพาะระบบการดำเนินคดีในลักษณะต่างหน่วยต่างทำ และมีขั้นตอนยาวนาน เป็นช่องทางให้ผู้ต้องหาได้รับประกันตัวหรือหลุดรอดและมีโอกาสมากระทำความผิดซ้ำ รวมทั้งขาดการลงโทษอย่างเด็ดขาดและรุนแรงทำให้สังคมไม่เชื่อถือในกระบวนการยุติธรรม

8) ปัญหายาเสพติดในเชิงโครงสร้างยังขยายตัว และส่งผลทำให้ปัญหายาเสพติดเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความยากจน การกระจายรายได้ การทุจริตคอร์รัปชัน ในอำนาจอภิสิทธิ์ และอิทธิพล ปัญหาด้านการศึกษาและการเรียนรู้ทั้งด้านโอกาสและคุณภาพ ปัญหาความอ่อนแอของครอบครัวและชุมชน รวมทั้งวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นทำให้ประชาชนประสบปัญหาทั้งด้านจิตใจ ด้านอาชีพและรายได้ โดยบางส่วนหันไปใช้ยาเสพติดหรือค้ายาเสพติด

9) ปัญหาค่านิยมที่ไม่พึงปรารถนาขยายตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องวัตถุนิยม บริโภคนิยม ความฟุ้งเฟ้อ ไม่พอเพียง ระบบอุปถัมภ์-เอื้อประโยชน์และอิทธิพลในระดับต่างๆ

10) ระบบข้อมูลขาดความถูกต้องและความน่าเชื่อถือในระดับพื้นที่และส่วนกลาง ทำให้ไม่สามารถวางแผนและปรับเปลี่ยนการดำเนินงานได้อย่างทันเหตุการณ์

โอกาส

1) ในปัจจุบันมีชุมชน องค์การพัฒนาภาคเอกชนจำนวนมากที่ตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติด ได้มีการรวมตัวกันมีการค้นหาผู้เสพ/ผู้ติดเพื่อหาทางบำบัดรักษา การป้องกันและแก้ไขปัญหายา ซึ่งปรากฏว่ามีหลายแห่งประสบผลสำเร็จจนเป็นที่น่าพอใจ และมีความพยายามที่จะสร้างเครือข่ายซึ่งสามารถใช้เป็นตัวอย่างสำหรับชุมชนอื่นๆ

2) นโยบายของรัฐในการส่งเสริมชุมชน และองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็งจะทำให้เกิดเครือข่ายประชาชน และองค์กรต่างๆ ขยายตัวออกไป และสามารถเข้ามามีส่วนในการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้มากขึ้น

3) การที่รัฐบาลได้ออกคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 119/2544 และที่ 120/2544 รวมทั้งดำเนินการปรับปรุงพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติดให้โทษ และพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด จะเป็นการปูพื้นฐานที่ทำให้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

4) การดำเนินงานในการพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศด้านยาเสพติด และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศจะช่วยสนับสนุนการวางแผน และการดำเนินการให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

5) การปฏิรูปการศึกษาโดยการปรับกระบวนการเรียนรู้ใหม่ จะช่วยให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจ เจตคติและจิตสำนึกที่ดีในเรื่องพิษภัยของยาเสพติด รวมทั้งช่วยสร้างพื้นฐานทางจิตใจและวัฒนธรรมที่ดีงาม ซึ่งจะเป็นรากฐานในการสร้างภูมิคุ้มกันที่มั่นคง

6) ภาครัฐได้ตระหนักและให้ความสำคัญโดยหยิบยกเป็นนโยบายเร่งด่วนซึ่งจะมีส่วนช่วยให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นไปอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

7) ปัจจุบันหน่วยงานภาครัฐส่วนใหญ่มีศักยภาพและความพร้อมที่จะเข้าร่วมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด หากมีการสร้างกลไกหรือระบบประสานงานที่ดีจะทำให้แก้ไขปัญหายาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อจำกัดและภัยคุกคาม

1) แหล่งผลิตอยู่ภายนอกประเทศโดยมีกำลังการผลิตอย่างไม่จำกัด และมีช่องทางลำเลียงนำเข้าสู่ประเทศมากมาย ขากแก่การป้องกันและปราบปราม

2) กลุ่มนักค้ารายสำคัญ ผู้มีอิทธิพลและเจ้าหน้าที่ของรัฐยังไม่ถูกทำลาย บางกลุ่มได้เริ่มเข้าไปมีบทบาทควบคุมกลไกอำนาจรัฐทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

3) ตัวแทนนักค้ารายย่อย รายกลางได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและกระจายในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศ

4) การดำรงอยู่ของสถานบริการและอบายมุข ซึ่งขาดการควบคุมในการดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายจะเป็นแหล่งค้าและแพร่ระบาดของยาเสพติดไปยังกลุ่มเป้าหมายต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชน

5) พื้นที่ที่เป็นแหล่งที่พักอาศัยของแรงงานผิดกฎหมาย อาชญากรรมข้ามชาติและเครือข่ายชนกลุ่มน้อย เช่น บริเวณชายแดน สถานบริการเรีงรมณ์ แหล่งท่องเที่ยว และเขตเศรษฐกิจต่างๆ จะเป็นแหล่งการพัก ลำเลียง ค้าและแพร่ระบาดของยาเสพติด

6.2 มาตรการปัจจุบัน (ปี พ.ศ. 2546)

1) คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 29/2546 เรื่องการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดลงวันที่ 14 มกราคม 2546 เพื่อให้การดำเนินงานในการเอาชนะปัญหาเสพติดที่มีประสิทธิภาพ สามารถแก้ไขหาอุปสรรคข้อขัดข้องต่างๆให้เกิดผลเป็นรูปธรรมโดยเร็วและเป็นไปตามแนวทางคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 119/2544 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2544 เรื่องแนวทางใช้พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะปัญหาเสพติด โดยมีนโยบายในการจัดตั้งองค์กรนำในการปฏิบัติทุกระดับเพื่อให้เกิดเอกภาพและบูรณาการในการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดในทุกพื้นที่ด้วยการ

- ป้องกันกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด และสร้างภูมิคุ้มกันแก่ประชาชนเพื่อหยุดยั้งมิให้มีการเพิ่มจำนวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเป็นการสกัดกั้น อุปสงค์ (Demand) ด้านยาเสพติดที่จะเกิดขึ้น

- บำบัดรักษาและฟื้นฟูสมรรถภาพ และพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เสพ/ผู้ติดยาเสพติด เพื่อเป็นการลดอุปสงค์ (Demand) ด้านยาเสพติดในทุกรูปแบบ ทั้งในและนอกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเพื่อให้มีสิ่งแวดล้อมที่เข้มแข็งเพียงพอต่อการเข้าสู่ชุมชนและสังคมด้วยตนเองมิให้มีการเสพยา โดยดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรี

- ปราบปรามผู้ผลิต/ผู้ค้า ผู้ค้าเลียงสารเสพติด สารตั้งต้นเคมีภัณฑ์ และอุปกรณ์ในการผลิตยาเสพติดตลอดจนผู้มีอิทธิพลพัวพันเกี่ยวข้องกับสนับสนุนช่วยเหลือขบวนการยาเสพติดเพื่อตัดวงจรและลดอุปทาน (Supply) ด้านยาเสพติดโดยเด็ดขาด

2) คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 30/2546 เรื่องการจัดตั้งศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ ลงวันที่ 28 มกราคม 2546 ให้มีศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ (ศตส.) เป็นองค์กรอำนวยการในระดับชาติและให้มีศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดในระดับต่างๆ เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติการป้องกัน และการปราบปรามยาเสพติดในพื้นที่

3) คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 31/2546 เรื่องการจัดตั้งศูนย์ต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดในระดับต่างๆ ลงวันที่ 28 มกราคม 2546 เพื่อกำหนดนโยบายสำคัญเร่งด่วนให้ทุกส่วนในสังคมผนึกกำลังร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหายาเสพติดได้โดยเร็ว

สรุปเปรียบเทียบมาตรการ แนวทางในการแก้ไขปัญหาเสพติด

มาตรการเดิม		ชุมชนรู้ถึง ปัญหา เสพติดใน พื้นที่	มาตรการปัจจุบัน ปี 2546
มาตรการปี 2541-2544	มาตรการปี 2545		ปี 2546
-คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี 141/41	-คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี 119/45, 120/45, 128/45		-สั่งสำนักนายกรัฐมนตรี 29/2546, 30/2546, 31/2546 พรบ.ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน, พรบ.ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด -กำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจน -กำหนดเวลาวัดผลสำเร็จ
กิจกรรม -ให้ความรู้ยาเสพติดแก่กลุ่มต่างๆ -การป้องกันนำหน้าการปราบปราม	กิจกรรม -ให้ความรู้ยาเสพติด -สร้างกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน -ดำเนินการเมื่อชุมชนพร้อม		กิจกรรม -ผู้เสพถูกคัดกรองเข้าสู่กระบวนการบำบัด (สมัครใจและบังคับ) -ผู้ผลิต/ผู้ค้า/ผู้เกี่ยวข้องถูกดำเนินการทางกฎหมายอย่างเด็ดขาด -ตัดวงจรขบวนการเครือข่าย
การดำเนินงาน -แยกหน่วยงานที่รับผิดชอบ -ดำเนินการโดยภาครัฐ	การดำเนินงาน -ดำเนินการ โดยประชาชน ภาครัฐเป็นผู้สนับสนุน -คณะกรรมการหมู่บ้านมาจากการสรรหา -การคัดแยกผู้เกี่ยวข้องโดยกรรมการหมู่บ้าน -บำบัดรักษาตามความสมัครใจของผู้เสพ/ผู้ติด		การดำเนินงาน -ดำเนินงานโดยผู้นำจัดตั้ง -คัดแยกผู้เกี่ยวข้องโดยภาครัฐ -ใช้กระบวนการทางข้อมูลเพื่อขจัดผู้ที่เกี่ยวข้อง -ใช้การบังคับบำบัดมากขึ้น -ผู้ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดรายงานตัวต่อภาครัฐเพื่อยุติบทบาท
จุดอ่อน -ไม่มีการบูรณาการ -ชุมชนมีส่วนร่วมน้อย	จุดอ่อน -ผลการดำเนินงานช้า -ถ้าเป็นไปตามแผนจะมีประสิทธิภาพและยั่งยืน -ควรพัฒนาด้านอื่นควบคู่กัน		จุดอ่อน ผลสำเร็จเร็วอาจเกิดความผิดพลาดและไม่ยั่งยืน

ชุมชนแก้ไขปัญหาได้เอง

7. องค์การชุมชน/กรรมการ

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดและปัญหาต่างๆในชุมชน การสร้างชุมชนที่เข้มแข็งจะส่งผลกระทบต่อระบบใหญ่คือประเทศที่จะก่อให้เกิดศักยภาพในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว แต่ในทางตรงกันข้ามหากระบบย่อยเหล่านี้ล้มเหลวประชากรในประเทศก็จะเป็นประชากรที่ด้อยคุณภาพ มีผลต่อระบบการศึกษา ระบบเศรษฐกิจ ระบบการเมืองการปกครองในระดับประเทศ และการมีส่วนร่วมของชุมชน ตามแนวคิดของบัณฑิต อ่อนคำ (2539 :3)ซึ่งใช้เป็นตัวแทนความสำเร็จในชุมชนมะกรุค คำบลโลกโพธิ์ว่า ถ้าชุมชนมีความเข้มแข็งจะสามารถแก้ไขปัญหาได้มากมายรวมทั้งปัญหายาเสพติดด้วย ซึ่งชุมชนที่เข้มแข็งถือได้ว่าเป็นชุมชนที่มีศักยภาพของตนเองเช่นกัน ดังนั้นการมีชุมชนที่มีศักยภาพจึงเป็นชุมชนที่มีความทุกข์น้อยและถ้าชุมชนดังกล่าวมีกิจกรรมที่ทำให้ความเข้มแข็งดำรงอยู่ได้ตลอดก็จะก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิธีเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมป้องกันยาเสพติด

โดยปกติเกือบทุกชุมชน จะมีคณะกรรมการของชุมชนเป็นผู้บริหารดำเนินกิจกรรมของชุมชน การกระตุ้นให้ชุมชนเข้าร่วมในการแก้ปัญหายาเสพติดในชุมชน เป็นหน้าที่ของผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกระตุ้นให้ทุกคนมีความรู้สึกร่วมกันในการจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันยาเสพติดสามารถกระทำได้ ดังนี้

1. ให้สมาชิกในชุมชนมีความรู้สึกร่วมกันว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของสมาชิก
2. ต้องขจัดทัศนคติที่ว่า การป้องกันยาเสพติดเป็นเรื่องของเจ้าหน้าที่ต่าง ๆ หรือรัฐ โดยสมาชิกในชุมชนนั้นไม่เกี่ยวข้อง
3. ให้สมาชิกในชุมชนเกิดความรู้สึกว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่จะก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมายในชุมชน เช่น การปล้นจี้ การฉกชิงวิ่งราว การลักขโมย เป็นต้น ซึ่งเป็นหน้าที่ของทุกคนในการที่จะทำกิจกรรมเพื่อป้องกันยาเสพติด

ในกระบวนการแก้ปัญหา จึงจำเป็นจะต้องแก้ทั้งในระดับครอบครัว ชุมชน และขบวนการผลิตยาเสพติด การค้ายาเสพติด โดยเฉพาะในส่วนของ การแก้ปัญหาในระดับครอบครัวและชุมชนนั้น จำเป็นจะต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชนที่จะต้องดำเนินการต่อเนื่องและระยะยาวจึงจะได้ผล ครอบครัว และชุมชน จึงเป็นองค์กรสำคัญในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ครอบครัว ชุมชนต้องตระหนักถึงปัญหายาเสพติดและให้ความร่วมมือในการแก้ไขปัญหายาจึงสามารถลดความรุนแรงของประเทศให้หมดไปได้

เป้าหมายของการส่งเสริมองค์กรชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติด

เพื่อกระตุ้นให้องค์กรประชาชนและองค์กรชุมชนตระหนักถึงภัยของยาเสพติดร่วมกันคิดรูปแบบการป้องกันและการประสานงานกันระหว่างกลุ่ม เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากขึ้น และมีบทบาทในการดำเนินการและริเริ่มสร้างกิจกรรมป้องกันยาเสพติด

การริเริ่มกิจกรรมแก้ไขปัญหายาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส. สำนักงานรัฐมนตรี, ม.ป.ป. 16)สถานที่ของชุมชนต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน สำหรับชุมชนที่ยังไม่เข้าสู่กระบวนการพัฒนาจะยอมจำนนต่อปัญหายาเสพติด ไม่มีความเชื่อมั่นพลังของชุมชน ขาดความพร้อมด้านต่างๆ ไม่คิดว่าจะเริ่มได้ จึงไม่ดำเนินการใด ๆ ในการป้องกันหรือให้การศึกษาชุมชน กลุ่มมิชชันนารีและผู้ค้ายาเสพติดที่มีอิทธิพล

ในขั้นนี้ไม่ควรเริ่มด้วยปัญหายาเสพติดเพราะชุมชนยังหวาดกลัวและไม่พร้อมจึงควรเริ่มด้วยการสนับสนุนการพัฒนาในด้านต่างๆ ในกระบวนการพัฒนาจะทำให้เกิดผู้นำและกำลังใจต่อชุมชน เมื่อชาวบ้านมีกำลังใจและมีประสบการณ์ในระยะต่อไปก็จะมองปัญหายาเสพติดและพร้อมที่จะทำ กิจกรรมด้านนี้

บางชุมชนมีกิจกรรมพัฒนาและมีกลุ่มผู้นำอยู่แล้วแต่ยังไม่มีกิจกรรมใด ๆ ในเรื่องการป้องกันยาเสพติด อาจเป็นเพราะขาดการกระตุ้น ผู้นำหวาดกลัวอิทธิพลหรือเป็นผู้มีอิทธิพลเสียเอง ในกรณีเช่นนี้จะต้องเริ่มงานยาเสพติดโดยแทรกเข้าไปกับกิจกรรมพัฒนาอื่นๆ หรือเข้าหากลุ่มที่ก้าวหน้าที่สุด ชักชวนหรือชวนไปอบรมสัมมนากลุ่มผู้นำให้เห็นปัญหา และพร้อมที่จะทำกิจกรรมด้านการป้องกันยาเสพติด โดยเริ่มจากกิจกรรมง่าย ๆ ขั้นต้น (ติดโปสเตอร์นิทรรศการอบรม) ไปจนถึงกิจกรรม ขั้นสูง ๆ (นำผู้ติดยาไปรักษาลดอิทธิพลผู้ค้ายาเสพติดและมิชชันนารีในชุมชน)

ขั้นพัฒนากิจกรรม

เมื่อชุมชนเริ่มกิจกรรมยาเสพติดจะเกิดกลุ่มผู้นำที่มากำหนดเรื่องนี้อย่างชัดเจน ชาวบ้านจะมองเห็นความหวังความสำเร็จ ขณะเดียวกันก็พบปัญหาเช่น ขั้นตอนการทำงานยังบกพร่อง ขาดงบประมาณและการสนับสนุนจากตำรวจและหน่วยราชการ ขณะเดียวกันก็เริ่มถูกต่อต้านจากกลุ่มมิชชันนารีและกลุ่มผู้ค้ายาเสพติดในชุมชน ถึงระยะนี้ส่วนใหญ่ผู้นำจะสับสน ขัดแย้งกันและกำลังเริ่มถดถอย หากได้รับการสนับสนุนแก้ปัญหายาในอุปสรรคต่าง ๆ ชุมชนก็จะมีประสบการณ์ และพัฒนาไปอีกขั้นหนึ่ง เช่นรู้วิธีเข้าหาผู้ติดยาเสพติด สามารถชักชวนไปบำบัดรักษา รู้วิธีชักชวนชาวบ้านให้มาร่วมกิจกรรมการต่อสู้กับกลุ่มผู้ค้ายาและกลุ่มอิทธิพลในชุมชน

ขั้นขยายผล

แต่ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาปลายเหตุ เมื่อชุมชนมีกิจกรรมได้ระยะหนึ่งจะมีประสบการณ์ในการนำผู้ติดยาเสพติดไปรักษาแต่ความหวังที่จะได้ให้เลิกนั้นเป็นไปได้ยากมาก เพราะปัญหาทางจิตวิทยาและสภาพไม่ดีในชุมชน ชุมชนจะพบว่าผู้ค้ายาเสพติดและกลุ่มอิทธิพลมีความเข้มแข็งเกี่ยวโยงกับเจ้าหน้าที่ที่คอร์รัปชันยากที่จะกำจัดให้หมดไป ถึงขั้นมีความรู้สึกว่าการพัฒนาต่างๆ ที่ออกแรงทำไปไม่ค่อยได้ผลในระยะที่ชุมชนต้องการพัฒนาองค์กรใช้ป็นองค์กรที่มีหน้าที่ต่อต้านยาเสพติดเฉพาะ เช่น มีอาสาสมัครต่อต้านยาเสพติด มีสมาคมต่อต้านยาเสพติดในชุมชน ชาวบ้านต้องการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ อย่างเป็นแบบและมีแผนระยะยาว ความสำเร็จต่างๆ ในการต่อต้านยาเสพติด ได้รับการเผยแพร่เพื่อสร้างความเชื่อถือในองค์กรต่อต้านยาเสพติดของชุมชน ซึ่งชุมชนจะเข้าใจได้ว่า การป้องกันยาเสพติดเป็นงานพัฒนาสังคม และพัฒนาโครง

สร้างการบริหารประเทศที่จะต้องใช้ระยะเวลานาน และอาศัยพลังการพัฒนาของชุมชนและประชาชนเป็นอันมาก

8. ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อยาเสพติด

การติดยาและสารเสพติด พบว่ามีสาเหตุร่วมกันหลายปัจจัย ทั้งทางชีวร่างกาย ทางจิตใจ และสังคม รวมเรียกว่าจิตสังคม (Bio-psychosocial) ซึ่งเป็นผลของการเลี้ยงดูที่ไม่เหมาะสม ตั้งแต่วัยเด็ก ในช่วงอายุ 6 ปีแรกเด็กไม่มีพื้นฐานที่เข้มแข็งที่และมีความภาคภูมิใจในชีวิต เมื่อเข้าสู่ระยะวัยรุ่นอายุระหว่าง 13-19 ปี เด็กจะไม่สามารถปรับตัวและทนต่อสิ่งแวดล้อมภายนอกที่มากระตุ้นได้ทำให้อยากทดลองต้องการเลียนแบบและมีความกล้าแบบเสี่ยงๆ เมื่อประสบกับสภาพสาเหตุทางชีว (Biological Factor) เป็นสาเหตุโดยตรงทางร่างกายและฤทธิ์ของยาและสารเสพติดที่ทำให้เสพติด เช่น เมื่อมีการปวดตามร่างกาย เขาจะใช้ฝิ่นระงับความเจ็บปวดชนิดรุนแรง หากใช้ต่อเนื่องนานพอก็เกิดการติดยาในบางราย

1. สาเหตุจากองค์ประกอบทางจิตใจ (Psychological Factor) สาเหตุทางบุคลิกภาพผู้ป่วยส่วนใหญ่วที่ติดยาเสพติดหรือใช้ยาแบบผิด ๆ มักมีบุคลิกภาพแปรปรวน ที่พบบ่อยคือบุคลิกภาพแบบอันธพาล มีอารมณ์ไม่บรรลุนิติภาวะ ก้าวร้าว บุคลิกภาพอีกแบบหนึ่ง คือ บุคลิกภาพแบบชอบพึ่งผู้อื่น (Dependent) บุคลิกภาพแบบแยกตัว (Withdrawal) บุคลิกภาพแบบซึมเศร้า (Depression) บุคลิกลักษณะพื้นฐานเดิมของบุคคลอื่น มีความบกพร่อง หรือผิดปกติเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว เช่น เป็นผู้ที่ยับยั้งตนเองไม่ได้ (Impulsive) จึงปล่อยกายปล่อยใจไปตามอารมณ์ ขาดสติสัมปชัญญะที่คอยยับยั้งความประพฤติดของตนเอง อ่อนไหวง่าย ไม่นั่นคง เมื่อต้องเผชิญกับปัญหาสังคมหรือปัญหาชีวิต จึงหาทางออกด้วยการใช้ยาเสพติดเป็นเครื่องช่วยระงับความทุกข์ เพื่อให้เกิดความสุขในโลกของตนเอง

นอกจากนี้ในผู้ป่วยบางส่วนที่มีอาการโรคประสาทและโรคจิต อาจกลายเป็นผู้ติดยาและสารเสพติด โดยผู้ป่วยโรคประสาทแบบวิตกกังวล หรือแบบที่มีความผิดปกติทางอารมณ์ แต่มาแสดงออกทางร่างกาย อาจใช้ยาเพื่อบรรเทาอาการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งความตึงเครียดของจิตใจ ลดความวิตกกังวล หากหยุดใช้ยาเมื่อไร อาการต่าง ๆ จะปรากฏขึ้นใหม่อีก หรือในผู้ที่นอนไม่หลับ ต้องใช้ยานอนหลับเป็นประจำ จึงอาจติดยาเนื่องจากอาการของตนได้

ในกลุ่มที่มีจิตเป็นอันธพาล (Aggressive Type) มักทำอะไรตามใจตัวเอง ดุดัน ไม่มีความเป็นมิตรกับใคร ไม่สามารถอยู่ในระเบียบแบบแผน หรือกฎข้อบังคับใด ๆ ได้ เกิดความขัดแย้งกับผู้อื่นหรือสังคมก็จะเกิดอารมณ์ขุ่นแค้นก้าวร้าว บางรายอาศัยยาเสพติดทำให้อารมณ์แจ่มใส ลดความเฉื่อยชา ลดความดุดันก้าวร้าวลง และอาจรวมกันเป็นกลุ่มกับผู้ที่ลักษณะอย่างเดียวกันและไปก่อเหตุร้ายทางอาชญากรรมได้

ในกลุ่มที่เป็นโรคจิต (Psychotic Type) มักอยู่ในโลกของความฝัน มีความเชื่อถือนในสิ่งที่ผิดจากความเป็นจริงทำให้พอใจกับการเข้าใจผิดไปจากปกติธรรมดาจะอาศัยยาเสพติด ทำให้อาการ

ทางโรคจิตของเขาถูกละเลยเข้ากับสังคมธรรมดาได้ ผู้ป่วยบางคนพอหยุดเสพยาเสพติดแล้วอาการของโรคจิตอาจจะแสดงชัดเจนขึ้น

2. สาเหตุจากทางด้านสังคม (Sociological Factor) การดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันที่มีสภาพเศรษฐกิจรัดตัว ทำให้คนมีภาวะเครียดสูง ประกอบกับสารเสพติดสามารถหาซื้อได้ง่ายจึงเป็นปัจจัยให้คนหันมาใช้ยาเสพติดระดับความเครียดกันเพิ่มมากขึ้น หนึ่งสังคมหนึ่ง ๆ ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ให้การยอมรับพฤติกรรมการติดยาและสารเสพติด เช่น เมื่อก่อนการสูบบุหรี่และนุหรี่เป็นสิ่งถูกกฎหมาย แต่ปัจจุบันฝืนถูกห้ามและถือว่าผิดกฎหมายร้ายแรง ส่วนนุหรี่เริ่มถูกห้ามในเยาวชนและห้ามสูบในบางสถานที่

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า สาเหตุของการติดยาเสพติดนั้นเกิดจากสาเหตุหลายประการรวมกันเป็นปัจจัยส่งเสริมซึ่งกันและกัน รวมเรียกว่าเป็นผลของชีวจิตสังคม(Bio-psychosocial Factors)

9. มาตรการแนวทางแก้ไขปัญหายาเสพติด

1. การจัดทำแผนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งภาครัฐ และองค์กรชุมชน ประชาชน เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์ เป้าหมาย แนวทางแผนงานและ โครงการที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัญหาและสถานการณ์ความรุนแรงของพื้นที่

2. การกำหนดระดับความรุนแรงของพื้นที่ เพื่อจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหายาและกำหนดยุทธศาสตร์ แนวทาง การต่อสู้ เพื่อเอาชนะยาเสพติดตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 29/2546 เป็นกรอบการดำเนินงานที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น รวมทั้งจัดสรรทรัพยากรและบริหารจัดการที่เหมาะสม มีข้อมูลโครงสร้างเครือข่ายผู้มีอิทธิพล กลุ่มผลประโยชน์และเจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปเกี่ยวข้องรวมทั้งเป็นแหล่งการค้าและแพร่ระบาดของยาเสพติดไปสู่พื้นที่อื่นๆ การจัดองค์กร กลไก บุคลากรและระบบงบประมาณ เพื่อบริหารประสานและสนับสนุนการดำเนินงานตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีในป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของแต่ละพื้นที่ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องจริงจังมีประสิทธิภาพและเป็นเอกภาพ ในด้านบุคลากร ให้มีการระดมสรรพกำลัง สรรหาและคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในพื้นที่ โดยเฉพาะพัฒนาศักยภาพขององค์กรชุมชน กรรมการ ให้สามารถมีประสิทธิภาพในการคัดแยกผู้เสพ ผู้ติด รวมทั้งการติดตามผู้เสพ ผู้ติดที่ผ่านการบำบัดได้อย่างต่อเนื่องและสามารถจัดกิจกรรมให้กลุ่มดังกล่าวเลิกยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างยั่งยืน รวมทั้งการดำเนินงานเป็นทีมประสานตั้งแต่ระดับตำบลในลักษณะชุดปฏิบัติการระดับตำบล เพื่อกระตุ้นและประสานการดำเนินงานร่วมกับส่วนราชการ องค์กรศาสนา องค์กรท้องถิ่น องค์กรเอกชนและประชาชน โดยมุ่งเน้นการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดควบคู่ไปกับการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ตามความต้องการของชุมชนและนโยบายของรัฐบาลในเรื่องต่าง ๆ ควบคู่กับการพิจารณาจัดส่งเจ้าหน้าที่ที่เพียงพอ ซึ่งมีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์จากส่วนกลาง ไปช่วยปฏิบัติงานในพื้นที่ที่มีปัญหารุนแรง

10. การประเมินผลการแก้ไขปัญหายาเสพติด

การติดตามประเมินผล เพื่อรับทราบผลความก้าวหน้าในการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น โดยควรแบ่งกระบวนการติดตามประเมินผลเป็น 3 ระดับ ดังนี้

ระดับที่ 1 การติดตามประเมินผลการดำเนินงานในส่วนกลาง ทั้งระดับนโยบาย ยุทธศาสตร์ แนวทาง กลไกหรือองค์กรประสานงานและกระบวนการดำเนินงานของหน่วยงานในระดับกระทรวงและปัญหาอุปสรรคต่างๆที่เกิดขึ้น โดยคณะกรรมการ/อนุกรรมการติดตามประเมินผลที่มีตัวแทนจากรัฐบาลและหน่วยงานส่วนกลาง เช่นผู้ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงาน ป.ป.ส. สำนักงานประมาณ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผู้ทรงคุณวุฒิและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือหน่วยงานอื่นที่มีประสบการณ์ความเชี่ยวชาญที่อยู่นอกพื้นที่เป็นผู้ดำเนินการประเมิน

ระดับที่ 2 การจัดตั้งคณะติดตามผลการดำเนินงานตามแผนป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลและการนำเสนอปัญหา อุปสรรคอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งมีผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้องภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่น ชุมชน องค์กรเอกชน ภาคประชาชน สื่อมวลชนและผู้ทรงคุณวุฒิ

ระดับที่ 3 การติดตามประเมินผลและสำรวจความพึงพอใจของประชาชนต่อการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดทั้งในระดับนโยบาย ยุทธศาสตร์ แนวทาง กลไกหรือการประสานงาน รวมทั้งผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นในภาพรวมและในแต่ละพื้นที่

การกำหนดเครื่องชี้วัดความสำเร็จ จากการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ครอบคลุมทั้งปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลลัพธ์และผลกระทบจากการพัฒนา เช่น เครื่องชี้วัดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการกำหนดบทบาทภารกิจที่ชัดเจนของทุกฝ่าย ผลของการบำบัดรักษาฟื้นฟูผู้เสพและผู้เสพยาเสพติด จำนวนเจ้าหน้าที่รัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และผลความพึงพอใจของประชาชนจนบรรลุผลลัพธ์ขั้นปลาย (Ultimate Outcome) ในที่สุด

11. อภิปรายผล

การดำเนินนโยบายยาเสพติดในปีพ.ศ. 2541 รัฐบาลภายใต้การนำของนายชวน หลีกภัย เน้นความรับผิดชอบของส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง โดยมีการแบ่งภารกิจเป็น 4 ฝ่าย คือ ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายป้องกัน ฝ่ายปราบปราม และฝ่ายบำบัดรักษา ซึ่งเป็นการให้ความสำคัญกับการแบ่งภารกิจของเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ขาดการตั้งเป้าหมายการกำหนดวิธีการดำเนินการและการประเมินผลที่ชัดเจน ขาดการแก้ปัญหาโดยใช้พลังชุมชนโดยประชาชนในชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ซึ่งรู้สภาพปัญหา รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ ในชุมชน ทำให้การแก้ปัญหายาเสพติดในขณะนั้นเป็นการดำเนินงานของภาครัฐเพียงส่วนเดียว ขาดกลไกของการมีส่วนร่วมจากประชาชนจึงไม่สามารถยับยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้ แม้จะมีการเปลี่ยนชื่อจาก “ขาม้า” เป็น “ยาบ้า” โดยคาดหวังว่าชื่อ “ยาบ้า” จะสื่อให้ประชาชนตระหนักในพิษภัยของยาเสพติดประเภทนี้ และหวังผลให้การแพร่ระบาดของยาบ้าลดลงนอกจากนี้ยังได้เปลี่ยนประเภทของยาบ้าจากวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาท เป็นยาเสพติดประเภท 1 ยังผลให้มีการเพิ่มโทษกับผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดรุนแรงขึ้น แต่การเปลี่ยนชื่อของยาเสพติด การเปลี่ยนประเภทของสิ่งเสพติดและการเพิ่มโทษในครั้งนี้กลับมีผลทำให้ยาบ้ามีมูลค่าสูงขึ้น ผลักดันให้ผู้ผลิตและผู้ค้ายาเสพติดกล้าที่จะเสี่ยงต่อการกระทำผิดกฎหมายเพื่อผลประโยชน์มูลค่ามหาศาลที่อาจจะได้รับในภายหลัง ทำให้ในปี พ.ศ.2545 รัฐบาลภายใต้การนำของ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ต้องปรับเปลี่ยนมาตรการและวิธีดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยออกคำสั่งที่ 191/2545 และ 120/2545 ซึ่งให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด การจัดตั้งชุดปฏิบัติการระดับตำบล การตั้งองค์กรในชุมชนเพื่อแก้ปัญหายาเสพติด แต่ผลการดำเนินการชุมชนเข้มแข็งขยายผลได้ช้าไม่สามารถลดปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้ในระยะเวลาอันรวดเร็ว ทำให้รัฐบาลต้องปรับเปลี่ยนมาตรการใหม่ กำหนดให้การแก้ปัญหายาเสพติดเป็นมาตรการเร่งด่วนโดยการประกาศสงครามกับยาเสพติด กำหนดระยะเวลาวันที่ 1 กุมภาพันธ์ – 30 เมษายน 2546 โดยผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้บังคับการตำรวจเป็นเจ้าภาพรับผิดชอบ เอกซ์เรย์ทุกพื้นที่ ทุกจังหวัด มีการกำหนดตัวชี้วัดด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดโดยกระทรวงมหาดไทยและสำนักงาน ปปส.ในช่วง 3 เดือนแรกไว้ดังนี้

1. บัญชีรายชื่อผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้จำหน่ายรวมทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดที่มีอยู่ถึงวันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2546 ต้องหมดสิ้นไป
 2. มีการเตรียมการเพื่อเข้าสู่กระบวนการหมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็ง ครบทุกหมู่บ้าน/ชุมชน ก่อนวันที่ 30 เมษายน 2546
 3. จำนวนผู้เสพเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาไม่น้อยกว่าร้อยละ 50
 4. ความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของประชาชนในพื้นที่ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80
- โดยกระทรวงมหาดไทย หน่วยงานในส่วนกลางและสถาบันการศึกษาจะออกไปติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของจังหวัด/อำเภอโดยใช้ตัวชี้วัดดังกล่าว

แต่หลังจากนั้นเพียง 2 วันกระทรวงมหาดไทยและสำนักงาน ปปส.ก็ได้เปลี่ยนแปลงตัวชี้วัดใหม่ ดังนี้

1. จำนวนเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ณ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2546 ต้องหมดสิ้นไป ภายในวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2546
2. จำนวนผู้ผลิต ผู้ค้า ซึ่งมีอยู่ ณ วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2546 ต้องหมดสิ้นไปภายในวันที่ 30 เมษายน 2546
3. จำนวนผู้เสพเข้าสู่กระบวนการบำบัดรักษาไม่น้อยกว่าร้อยละ 75
4. ให้ทุกหมู่บ้าน/ชุมชนต้องดำเนินการครบทั้ง 4 ขั้นตอนของกระบวนการที่จะทำให้เป็นหมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็งเอาชนะยาเสพติด ภายในวันที่ 30 เมษายน 2546
5. ความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของประชาชนในภูมิภาคแต่ละพื้นที่ที่มีความพึงพอใจไม่น้อยกว่าร้อยละ 90

ที่สำคัญนายกรัฐมนตรีได้มีการกำหนดโทษผู้ที่ดำเนินการไม่ได้เป้าหมายตามตัวชี้วัด คือการย้ายผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้บังคับการตำรวจจังหวัดและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งวิธีการนี้ในแง่ของการนำนโยบายสู่การปฏิบัตินั้นมีประสิทธิภาพ ผู้ปฏิบัติสามารถรู้ผลการปฏิบัติงานของตนเองและผลกระทบจากการปฏิบัติงานได้ชัดเจน ทำให้ทุกส่วนราชการให้ความสำคัญกับนโยบายและเร่งปฏิบัติงาน ให้ได้ตามระยะเวลากำหนด แต่เนื่องจากเป็นมาตรการเร่งรัดการดำเนินงานการสั่งการมีระยะเวลาดำเนินการ ทำให้มีข้อบกพร่อง และการปฏิบัติที่ผิดพลาดเกิดขึ้น ได้แก่

1. เป้าหมายจากการสำรวจผิดพลาด
2. มีการใช้ความรุนแรง ในการปราบปรามมากขึ้น ดังปรากฏผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งจำนวนคดีวิสามัญฆาตกรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ การฆาตกรรมในขบวนการของผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด
3. มีการสั่งการให้จับกุมผู้เสพ(เอกสารภาคผนวก)ทั้งที่ตามคำสั่งให้ถือผู้เสพเป็นผู้ป่วยและให้การดูแลด้วยความเอื้ออาทร
4. จากมาตรการที่รุนแรงเด็ดขาด ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ไม่พึงปรารถนาขึ้นเช่นคดีวิสามัญฆาตกรรมมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ จากสื่อมวลชน NGO คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน ในลักษณะที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบาย จนนายกรัฐมนตรีได้แถลงให้ผู้ปฏิบัติ ปฏิบัติงานตามกฎหมายอย่างเคร่งครัดและได้ตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการดำเนินการให้ถูกต้องตามขั้นตอนของกฎหมาย ข้าราชการใช้ความรุนแรงและกระแสดำเนินการต่อต้านจึงลดลง ทำให้การดำเนินการระยะหลังดำเนินการโดยมีกระแสต่อต้านลดลง

จะเห็นได้ว่าการดำเนินนโยบายที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลนอกจากความชัดเจนของนโยบายแล้ว ขั้นตอนการถ่ายทอดความเข้าใจ เจตนารมณ์ของผู้บริหาร และประสิทธิภาพของการบังคับใช้กฎหมาย ก็มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผลสำเร็จในการนำสู่การปฏิบัติ

จากผลการศึกษาประเด็นต่าง ๆ เป็นประเด็นที่ผู้เกี่ยวข้องกับนโยบายจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติได้คือ

11.1 พระราชบัญญัติ กฎหมาย นโยบายของรัฐบาล ที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด

ภาครัฐมีการคำสั่ง ปี พ.ศ. 2546 ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดคือคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 29/2546 เรื่อง การต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติด ทางด้านการป้องกัน และบำบัดรักษา พื้นที่สภาพผู้ติดยาเสพติด โดยมีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อยุติสถานการณ์การแพร่ระบาดของยาเสพติด และเอาชนะปัญหายาเสพติดให้ได้อย่างรวดเร็ว ยั่งยืน และถาวร โดยจัดตั้งองค์กรนำในการปฏิบัติทุกระดับโดยศูนย์ต่อสู้เอาชนะยาเสพติด (ศตส.) เพื่อให้เกิดเอกภาพและบูรณาการในการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดในทุกพื้นที่ ทำให้มีผู้รับผิดชอบในการดำเนินการในทุกระดับและทุกพื้นที่ชัดเจนและในขณะเดียวกัน มีพระราชบัญญัติใหม่ที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินการได้ เช่น พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด,พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

11.2 การดำเนินการ เน้นให้ประชาชนช่วยแก้ปัญหาของตนเอง และภาครัฐสนับสนุน

ต้องมีกระบวนการที่ดีในการคัดเลือกบุคคลที่จะมาปฏิบัติงานการแก้ไขปัญหายาเสพติดยาเสพติดกับภาครัฐและประชาชน คือ

บุคลากรภาครัฐ ควรมีการประเมินความรู้ ความเข้าใจในนโยบายกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เข้าใจแนวทางการปฏิบัติงานและแผนการปฏิบัติตามตัวชี้วัด

ประชาชน การคัดเลือกประชาชนในการเป็นแกนนำ ควรเป็นบุคคลที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ มีความศรัทธา และเป็นผู้ที่มีความเข้าใจและตระหนักถึงปัญหายาเสพติดที่จะมีผลกระทบกับวิถีชีวิต ระบบเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

เมื่อเริ่มดำเนินการควรมีเวทีให้มีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นปัญหาอุปสรรค เพื่อปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ

11.3 ปัจจัยส่วนบุคคลที่มีผลต่อยาเสพติด

ควรมีการวิเคราะห์แยกกลุ่มทั้งกลุ่มอายุ ความเสี่ยง ทางด้านจิตวิทยา สังคม สิ่งแวดล้อม และวางแผนในการแก้ปัญหาให้ครอบคลุมโดยมีแผนการแก้ปัญหาในระดับพื้นที่ให้ชัดเจน มีการบูรณาการเป็นแผนของชุมชน มีการใช้ทรัพยากรในชุมชนร่วมกัน ภาครัฐควรให้การสนับสนุน โดยพิจารณาจากแผนและผลการปฏิบัติงานของแต่ละชุมชนให้ชัดเจน ไม่ควรให้มีข้อจำกัดทางด้านงบประมาณแต่ควรมีการประเมินประสิทธิภาพการดำเนินการ โดยมีหน่วยงานกลางเปรียบเทียบ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ของการดำเนินการในการแต่ละพื้นที่

11.4 เมื่อผ่านระยะเร่งด่วนของการดำเนินการไปควรให้ความสำคัญกับการบำบัดฟื้นฟูปัญหา ของการบำบัดฟื้นฟูที่สำคัญ คือ

11.4.1 ผู้เสพขาดการบำบัด การวางแผนในการติดตามผู้บำบัด ควรเป็นแผนและ

ความรับผิดชอบของศูนย์ต่อสู้ยาเสพติดเพราะจะทำให้มีประสิทธิภาพในการติดตาม ผู้เกี่ยวข้องในศูนย์ต้องมีความเข้าใจปัญหาของการติดตามและสถานการณ์ยาเสพติดเหมือนกัน ไม่ควรให้อยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายบำบัดเพียงฝ่ายเดียว ยกเว้นกรณีผู้ป่วยที่สมัครเข้ารับการบำบัดด้วยความสมัครใจและชุมชนไม่รู้ว่าเป็นผู้เสพควรให้เป็นความลับของผู้บำบัดและผู้ให้การบำบัดเท่านั้น

11.4.2 ระหว่างการบำบัดและหลังการบำบัด ผู้เสพและผู้ผ่านการบำบัดยังคงอยู่ในสังคมเดิมและมีเวลาว่างมากอาจกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำ ควรมีแผนการดูแลและสนับสนุนทั้งด้านการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ การพัฒนาทักษะอาชีพ และการดูแลด้านจิตวิทยาของกลุ่มเป้าหมาย เป็นสิ่งสำคัญที่ทุกส่วนราชการที่เกี่ยวข้องต้องร่วมวางแผนให้เป็นรูปธรรม

การวิเคราะห์จุดอ่อนจุดแข็งนโยบายการแก้ปัญหายาเสพติด

ตัวแปรหลักภายใน	จุด แข็ง	จุด อ่อน	ผลกระทบ/นัยสำคัญ
ด้านการบริหารและองค์กร 1. ผู้บริหารประเทศถือเป็นปัญหาสำคัญที่ต้อง แก้ไขโดยเร่งด่วน 2. มีการกำหนดตัวชี้วัด และการติดตามประเมิน ผลที่ชัดเจน 3. ระยะเวลาในการกำหนดและถ่ายทอด นโยบายสั้น	× ×		- ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ เร่งดำเนินการ - ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องทุกระดับสามารถ ดำเนินการในทิศทางเดียวกัน ผู้ปฏิบัติดำเนินการผิดพลาด
ด้านระบบข้อมูล 1. ระบบข้อมูลเป็นระบบการรายงานจาก ผู้ปฏิบัติจากหลายหน่วยงาน		×	- วิธีการดำเนินการของส่วนราชการ แตกต่างกันมาก ข้อมูลที่ได้หลากหลายและไม่สามารถ นำมา แก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ
ด้านการประเมินผล 1. การประเมินผลและการตรวจสอบยังประเมิน จากรายงาน		×	ทำให้การประเมินผลผิดพลาด และแก้ไข ปัญหาได้ไม่ทันสถานการณ์อาจทำให้เกิดการ ระบาดซ้ำ
ด้านกฎหมาย มีกฎหมายใหม่ใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติงาน 1. พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด 2. พระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการ ฟอกเงิน	× ×		- ผู้ค้า ผู้ผลิต ถูกทำลายอำนาจเงิน - ผู้เสพได้รับการคุ้มครองตาม กฎหมาย - ทำให้ลดกำลัง Supply ของผู้ค้า ผู้ผลิต

การวิเคราะห์โอกาส-ภัยคุกคามนโยบายการแก้ปัญหายาเสพติด

ตัวแปรหลักภายใน	โอกาส	ภัยคุกคาม	ผลกระทบ/นัยสำคัญ
โครงสร้างองค์กร 1. อยู่ระหว่างการปฏิรูประบบราชการ สามารถปรับเปลี่ยนภารกิจได้ 2. จากโครงสร้างส่วนราชการเดิมหลายส่วนราชการ ไม่มีภารกิจหลักในการแก้ปัญหายาเสพติด	×	×	สามารถกำหนดภารกิจหลักให้ส่วนราชการในการแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ หลายส่วนราชการละเลยการแก้ปัญหายาเสพติดในกลุ่มเป้าหมายที่ตนเองรับผิดชอบ ทำให้เกิดการแพร่ระบาดของยาเสพติด
การมีส่วนร่วมของชุมชน 1. ประชาชนให้การสนับสนุนนโยบายแก้ไขปัญหายาเสพติดของรัฐบาล 2. การพัฒนาเศรษฐกิจตามกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา	×	×	ประชาชนร่วมมือในการค้นหาและแก้ปัญหายาเสพติด ชุมชนไม่เข้มแข็งทำให้การดำเนินการแก้ปัญหายาเสพติดไม่สำเร็จตามเป้าหมาย

การวิเคราะห์สถานการณ์ด้านการดำเนินงานเกี่ยวกับยุทธศาสตร์

จุดแข็ง - ผู้บริหารประเทศถือเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน - มีการกำหนดผู้รับผิดชอบ และการติดตามประเมินผลชัดเจน - มีกฎหมายใหม่ที่ใช้เป็นเครื่องมือได้ดี คือ พ.ร.บ.ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและ พ.ร.บ.ป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน	โอกาส - ประชาชนให้การสนับสนุนนโยบาย - อยู่ในระหว่างปฏิรูประบบราชการ ทำให้สามารถปรับเปลี่ยนภารกิจได้
จุดอ่อน - ระยะเวลาในการกำหนดและถ่ายทอดนโยบายสั้น - ระบบข้อมูลเป็นระบบการรายงานจากผู้ปฏิบัติงานหลายหน่วยงาน - การประเมินผลและการตรวจสอบยังประเมินจากรายงานเป็นหลัก	ข้อจำกัด - จากโครงสร้างส่วนราชการเดิม หลายส่วนราชการไม่มีการกิจการหลักในการแก้ปัญหาเสพติด - การพัฒนาเศรษฐกิจตามกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา

12. ข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานยาเสพติดในปัจจุบันสามารถวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนได้ดังนี้ ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญของชาติ แต่ละรัฐบาลมีการดำเนินนโยบายมาหลายลักษณะ แต่ผลการดำเนินการไม่เกิดประสิทธิผลมากนัก ทำให้ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดมีมากขึ้น รัฐบาลชุดปัจจุบันได้ประกาศนโยบายทำสงครามกับยาเสพติด โดยเน้นการใช้มาตรการทางกฎหมาย และพลังประชาชนตามที่ได้ทบทวนมาแล้วข้างต้น มาตรการเร่งด่วนนี้รัฐบาลได้เริ่มดำเนินการตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์สิ้นสุดเดือนเมษายน ผลการดำเนินงานถึงแม้จะเป็นที่น่าพอใจแต่ยังเป็นผลสำเร็จในระยะสั้น จึงควรให้ความสำคัญและพัฒนามาตรการการดำเนินการเป็น 4 ด้านดังนี้คือ

12.1 ด้านโครงสร้างองค์กร

ระดับประเทศ (นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี) ให้ความสำคัญตรวจสอบมาตรการ และผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง แต่ผู้บริหารระดับสูงอาจมีเวลาไม่เพียงพอในการติดตามปัญหาอย่างสม่ำเสมอตลอดไป ควรมีการจัดตั้งองค์กรหรือคณะทำงานที่มีความสามารถในการตรวจสอบสถานการณ์ สามารถเข้าใจปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา องค์กรที่สามารถประสานงานข่าวและหาข้อมูลจากส่วนราชการอื่นได้ และรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชนเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน รวมทั้งเป็นองค์กรที่ต้องทำหน้าที่สรุปสถานการณ์ยาเสพติดของประเทศ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานและเสนอแนวทางการปฏิบัติงานต่อนายกรัฐมนตรีโดยตรงได้

ระดับจังหวัด มีการกำหนดให้ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องรับผิดชอบปัญหายาเสพติดในทุกด้านร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ควรมีการกำหนดบทบาทหน้าที่และแผนการปฏิบัติงานในระดับจังหวัดให้ชัดเจน มีการตรวจสอบผลการดำเนินการของจังหวัดอย่างสม่ำเสมอโดยส่วนราชการส่วนกลาง เช่น กรมการปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และกระทรวงอื่น ๆ โดยผู้ตรวจสอบจะต้องเข้าใจแนวทางแก้ปัญหาอย่างชัดเจน และสามารถให้คำปรึกษาแก่จังหวัดได้

ในการกำหนดเป้าหมาย วิธีดำเนินงาน ตัวชี้วัดและนิยามศัพท์ของงานยาเสพติดของทุกส่วนราชการต้องสอดคล้องกัน (ปัจจุบัน คำสั่งโรงงานสีขาวไม่ได้หมายถึงโรงงานปลอดยาเสพติด) มีมาตรการในการประเมินผลการปฏิบัติงานเหมือนกัน

ด้านโครงสร้าง บทบาทภารกิจของภาครัฐทุกกระทรวง ทบวง กรม จะต้องดำเนินการแก้ปัญหายาเสพติด หน่วยงานภาครัฐอาจแบ่งได้ 2 กลุ่ม เมื่อใช้ปัญหายาเสพติดมาจัดแบ่ง ดังนี้

12.1.1 กระทรวง ทบวง กรม ที่มีกลุ่มประชากรในความรับผิดชอบ ของตนเอง เช่น

- กระทรวงแรงงาน รับผิดชอบกลุ่มแรงงาน
- กระทรวงกลาโหม รับผิดชอบกำลังพล

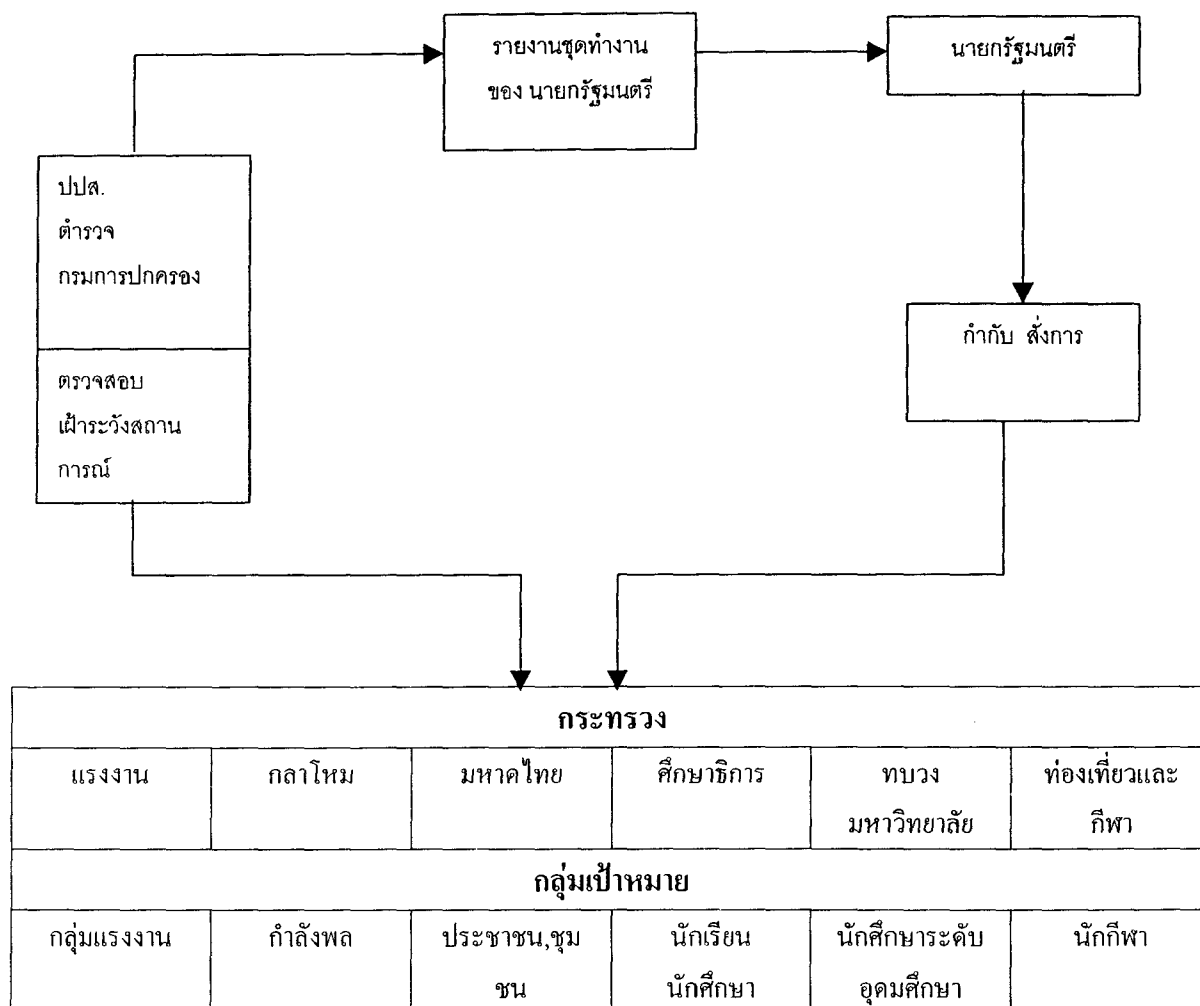
- กระทรวงมหาดไทย รับผิดชอบประชาชนทั้งหมด
- กระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบ นักเรียน นักศึกษา
- ทบวงมหาวิทยาลัย รับผิดชอบนักเรียนระดับอุดมศึกษา
- กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา รับผิดชอบนักกีฬา เป็นต้น

กลุ่มกระทรวงเหล่านี้ จะต้องมีการวิเคราะห์กลุ่มประชาชนที่รับผิดชอบ กำหนดมาตรการในการป้องกัน ปรามปราม บำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพ ตลอดจนติดตามผู้เสพในมาตรฐานเดียวกันกับมาตรฐานของประเทศ

12.1.2 กระทรวง ทบวง กรม ที่ไม่มีประชากรรับผิดชอบของตนเอง (ยกเว้นบุคลากรในสังกัด) กระทรวงเหล่านี้ต้องมีหน้าที่ในการสนับสนุนการดำเนินการ และสนับสนุนกระทรวงที่มีกลุ่มเป้าหมาย ดูแล และประกาศใช้ชัดเจนว่ามีแนวทางให้การสนับสนุนอย่างไร เช่น

- กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ให้การสนับสนุนการจัดทำคลังข้อมูลและการเชื่อมโยงข้อมูลแบบ Online เป็นต้น

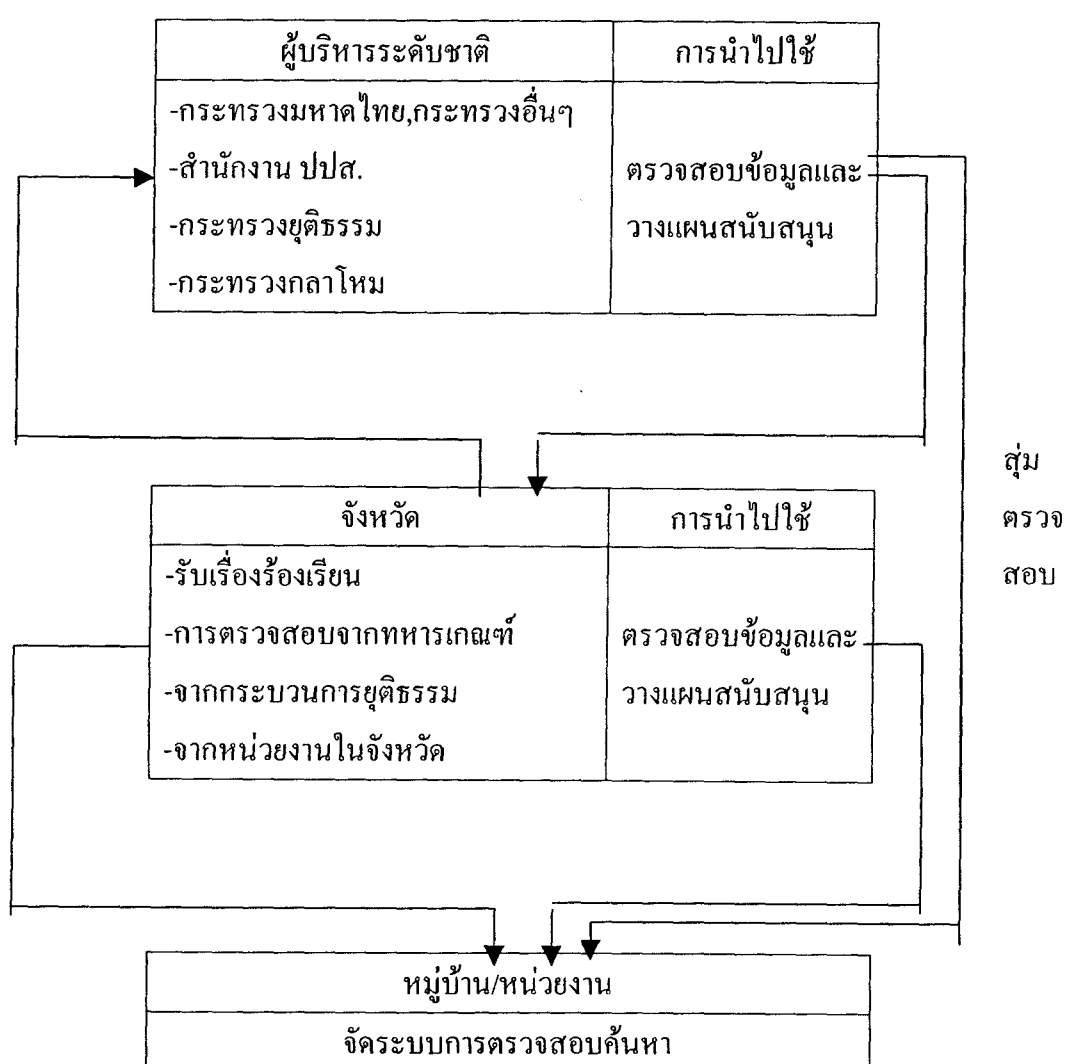
กรอบแนวคิด ความเกี่ยวข้องการป้องกันปัญหาเสพติในกลุ่มกระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ
อาจแสดงได้ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

ข้อมูลที่มีคุณค่า สามารถใช้เป็นเครื่องมือของผู้บริหารในการวางแผนแก้ปัญหาได้ นอกจากนั้นข้อมูลยังขาดการตรวจสอบในลักษณะข้ามหน่วยงานกันในการที่จะทำให้ข้อมูลมีความถูกต้องเป็นจริงมากขึ้น ซึ่งจะทำให้ได้ทราบสภาพปัญหาน้อยกว่าความเป็นจริง เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานที่รายงานข้อมูลตามความเป็นจริงอาจจะต้องมีภาระในการแก้ปัญหามากขึ้นกว่าเดิมและอาจจะกระทบต่อความมั่นคงในตำแหน่งหน้าที่ทางราชการอีกด้วย

แนวทางในการปรับปรุงระบบข้อมูลยาเสพติด จึงควรจัดให้มีการตรวจสอบข้อมูลแบบ 360 องศาจากทุกหน่วยงาน และมีลำดับชั้นของข้อมูลหลายระดับ โดยหน่วยงานหรือองค์กรจะต้องจัดระบบข้อมูลในองค์กรเพื่อใช้ในการแก้ปัญหาของตนเอง หน่วยงานระดับสูงขึ้นไปทำการจัดหาข้อมูลในการตรวจสอบและสนับสนุนหน่วยงานในสังกัด ตามแนวทางในผังต่อไปนี้

ผังแนวทางการค้นหาและตรวจสอบข้อมูลยาเสพติด

แนวทางการพัฒนาระบบข้อมูลยาเสพติด มีดังต่อไปนี้

1. ปรับปรุงระบบข้อมูลในกระบวนการยุติธรรม ทั้งตำรวจ อัยการและศาล แต่เดิมการสอบสวนให้ความสำคัญกับข้อมูลที่จะใช้ตัดสินผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดหรือไม่นั้น ควรให้มีการบันทึกข้อมูลผู้เกี่ยวข้องไว้ด้วย เช่น ผู้ค้ายาเสพติด ผู้เสพยาเสพติด และจัดทำระบบข้อมูลของกระทรวงยุติธรรมแยกรายหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัด หรือหน่วยงาน สถานบริการ เพื่อใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนในการดำเนินงาน
2. ควรเปิดโอกาสให้มีช่องทางการแจ้งเบาะแส ผู้เกี่ยวข้องยาเสพติดในหลายระดับ และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ เพื่อรัฐจะได้มีข้อมูลจากหลายด้าน นำมาตรวจสอบหาเครือข่ายยาเสพติดที่มีอยู่ในวงกว้างขึ้น
3. จัดให้มีการตรวจสอบข้อมูลข้ามหน่วยราชการเช่น การสุ่มตรวจปัสสาวะชาวไทยที่เข้ารับราชการทหาร ซึ่งจะสามารถบอกความรุนแรงของปัญหาในหมู่บ้านได้

12.4 การประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ต้องสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการของประชาชน รวมทั้งการบริหารจัดการในการประเมินผลที่ชัดเจนสามารถนำข้อมูลการประเมินผลมาพัฒนายุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาที่มีประสิทธิภาพต่อไป ซึ่งการประเมินผลนี้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกส่วนของสังคม โดยเฉพาะหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบหลักจะต้องมีการรายงานอย่างตรงไปตรงมา ส่วนกลางควรกำหนดให้มีการวิเคราะห์สถานการณ์และสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่เพื่อประสิทธิภาพของการดำเนินการและขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน

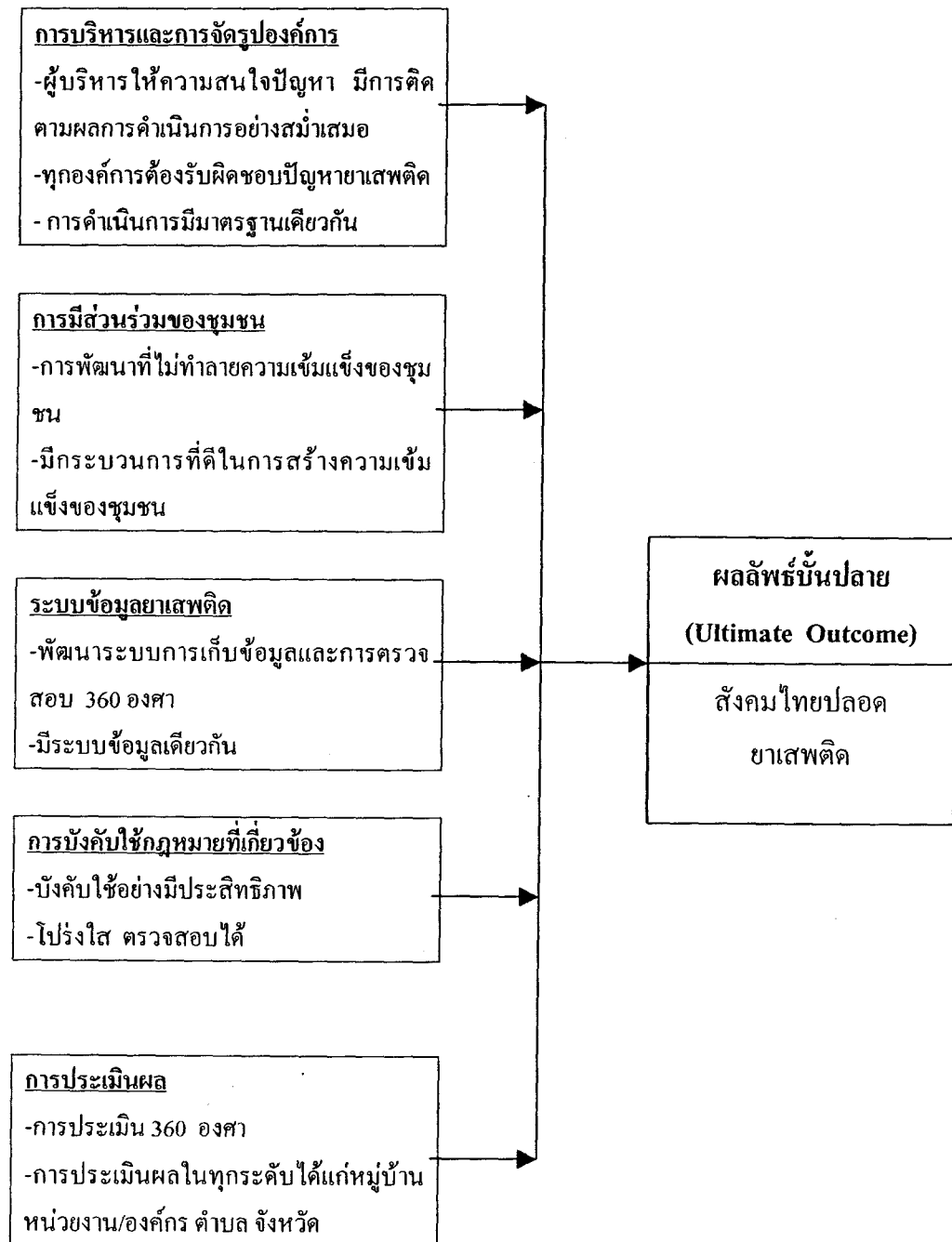
แนวทางการประเมินผลควรจัดให้มี 4 ด้านดังนี้

1. ระบบข้อมูลรายงานที่ใช้ในปัจจุบัน
2. ระบบข้อมูลทางอ้อมตามที่ได้กล่าวแล้วในข้อ 12.3
3. การประเมินผลโดยการสุ่มสำรวจสภาพปัญหาในพื้นที่
4. การประเมินผลกระบวนการทำงาน ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะยอมรับการประเมินผลลัพท์ของงานแต่ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาที่เกิดจากหลากหลายปัจจัย การดำเนินการแก้ไขต้องใช้ความรู้ ความเข้าใจ การประสานความร่วมมือของหลายฝ่าย การประเมินผลงานจากขั้นตอนต่างๆในการดำเนินงานจึงเป็นสิ่งสำคัญในการป้องกันความผิดพลาดของการแก้ปัญหา

12.5 การนำพระราชบัญญัติและคำสั่งที่เกี่ยวข้องมาบังคับใช้ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดและพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน ซึ่งในการบังคับใช้จำเป็นต้องให้ผู้ถือปฏิบัติมีความรู้ ความเข้าใจ สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ควรจัดให้มีการเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมาย จัดอบรมให้ผู้เกี่ยวข้องทั้งพนักงานเจ้าหน้าที่และประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจถึงเจตนารมณ์และสาระสำคัญของกฎหมาย รวม

ถึงมีการตรวจสอบเผยแพร่การดำเนินการตามกฎหมายแก่ผู้ปฏิบัติและประชาชนอย่างสม่ำเสมอ นับเป็นภารกิจสำคัญที่ผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการยอมรับของประชาชน โดยเฉพาะพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดซึ่งมีเจตนารมณ์ในการให้โอกาสแก่ผู้เสพยาเสพติดเข้าสู่กระบวนการบำบัดและรักษาโดยไม่ถือเป็นความผิดตามกฎหมาย ควรมีมาตรการในการบังคับให้ผู้เกี่ยวข้อง ได้แก่ บิดา มารดา ผู้ปกครอง ผู้ดูแล หัวหน้าสถานศึกษา รวมทั้งนายจ้าง มีหน้าที่ต้องส่งตัวผู้เสพยาเสพติดเข้าสถานบำบัดหรือดำเนินการแจ้งผู้เกี่ยวข้องให้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

ข้อเสนอแนะปัจจัยที่มีผลต่อการแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

สรุป

ปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาสำคัญและเป็นภัยคุกคามความมั่นคงของประเทศไทยในขณะนี้ ความรุนแรงของการแพร่ระบาดเกิดในทุกกลุ่มอาชีพ ทุกเพศ ทุกวัย ก่อให้เกิดผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการพัฒนาประเทศ รัฐบาลแต่ละชุดมีมาตรการต่างๆในการแก้ไขปัญหาเสพติดแต่ดูเหมือนยิ่งรัฐบาลออกมาตรการที่เข้มงวดเท่าใดการแพร่ระบาดของยาเสพติดก็ยิ่งเพิ่มขึ้นเท่านั้น ทั้งนี้ เนื่องจากบรรดาผู้ผลิตและผู้ค้ายาเสพติดยอมที่จะเสี่ยงต่อการจับกุมเพื่อผลประโยชน์มูลค่ามหาศาลด้วยการสร้างเครือข่ายของผู้ผลิต นายทุน ผู้มีอิทธิพลทั้งในประเทศและนอกประเทศ โดยมีเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ร่วมขบวนการอยู่ด้วย

เมื่อทบทวนมาตรการต่างๆในการแก้ปัญหายาเสพติดของรัฐบาลในแต่ละช่วง พบว่า มาตรการเดิมในปี พ.ศ.2541-2544 ใช้แนวทางปลงแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติดโดยการปลูกจิตสำนึกประชาชนให้มีความรู้เพื่อตระหนักถึงพิษภัยของยาเสพติด การดำเนินงานมีภาครัฐเป็นผู้รับผิดชอบโดยแบ่งภารกิจรับผิดชอบในแต่ละหน่วยงาน ในช่วงนี้การบูรณาการการแก้ปัญหาร่วมกันของภาครัฐยังมีปัญหาอีกทั้งภาคประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาน้อย มาตรการต่อมาในช่วงปี พ.ศ. 2545 เริ่มมีการนำกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ดำเนินการโดยชุมชนมีภาครัฐให้การสนับสนุน มีการคัดแยกผู้ค้า ผู้เสพ และบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติดด้วยความสมัครใจ มีหลายหมู่บ้านประสบผลสำเร็จในแนวทางการสร้างชุมชนเข้มแข็ง สามารถแก้ปัญหการแพร่ระบาดและเฝ้าระวังกันตัวเองซึ่งเป็นแนวทางแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน หากแต่แนวทางนี้ผลการดำเนินการเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่สามารถตอบสนองต่อความรุนแรงของปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดที่เป็นไปอย่างรวดเร็วได้

ในวันที่ 14 มกราคม 2546 รัฐบาลได้ออกคำสั่งนายกรัฐมนตรีเรื่องการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดที่มีประสิทธิภาพ โดยจัดตั้งองค์กรนำในการปฏิบัติการทุกระดับ เพื่อให้เกิดเอกภาพและบูรณาการ เเร่งรัดการใช้กฎหมายทุกฉบับให้มีประสิทธิภาพ และมีพระราชบัญญัติใหม่คือพระราชบัญญัติการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พระราชบัญญัติฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด ซึ่งสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหา โดยนายกรัฐมนตรีสั่งการให้ดำเนินการเพื่อลด Demand supply การสั่งการให้ตัดครองผู้เสพเข้าสู่กระบวนการบำบัด และให้โอกาสผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดรายงานตัวต่อภาครัฐเพื่อ ยุติ บทบาท การเร่งรัดครั้งนี้นายกรัฐมนตรีได้ควบคุมกำกับอย่างใกล้ชิด โดยการกำหนดเส้นตายให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและผู้บังคับการตำรวจทุกจังหวัดต้องดำเนินการ โดยตั้งตัวชี้วัดผลงานการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดเป็นร้อยละของการรายงานตัวและการจับกุมดำเนินคดี การหมดสิ้นไปของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทุกหมู่บ้านต้องดำเนินการชุมชนเข้มแข็งและวัดความเชื่อมั่นความพึงพอใจของประชาชนในแต่ละพื้นที่ ซึ่งเป็นการกำหนดเป้า

หมาย ระยะเวลา และผลของการปฏิบัติงานที่ชัดเจน แต่เนื่องจากระยะเวลาในการถ่ายทอดนโยบายสู่ การถ่ายทอดนโยบายสู่ต้น ทำให้เกิดการจับกุมและคดีวิสามัญฆาตกรรมรวมทั้งมีการฆ่าตัดตอนขึ้น จำนวนมาก ในระยะแรกของการดำเนินนโยบาย

เมื่อวิเคราะห์มาตรการการแก้ปัญหาอาชญากรรมด้านจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและข้อจำกัด ต่างๆของรัฐบาล ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะถึงแนวทางการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนใน 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการจัดโครงสร้างองค์การ จัดให้ทุกส่วนราชการมีภารกิจหลักในการแก้ไข ปัญหาอาชญากรรมโดยมีกลุ่มเป้าหมายของหน่วยงานตนเองทำให้มีผู้รับผิดชอบชัดเจน มีการผนึกกำลังใน การต่อสู้เอาชนะการแพร่ระบาดของยาเสพติด การดำเนินการที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ทำให้ผู้บริหาร ระดับสูงสามารถผลการปฏิบัติงานได้สะดวก ชัดเจนและแก้ปัญหาได้ทันเวลา

2. ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการป้องกันและแก้ไข ปัญหาและยึดพื้นที่เป็นเป้าหมายการดำเนินงานโดยใช้กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

3. ด้านระบบข้อมูลยาเสพติด จัดระบบการข่าว การสื่อสาร การเก็บข้อมูลแบบเป็น ลำดับชั้นของข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลแบบ 360 องศาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบคลุมและ ครอบคลุมทันเวลา สามารถนำมาวางแผนตอบสนองได้ทันที

4. ด้านการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ โดยพัฒนาการประเมินเป็น 4 มิติ คือ

4.1 จากระบบข้อมูลรายงานที่ใช้อยู่ปัจจุบัน

4.2 ระบบข้อมูลรายงานของต่างหน่วยงาน เพื่อเป็นการตรวจสอบและเฝ้าระวัง สภาพปัญหาในพื้นที่

4.3 การประเมินผลโดยการสุ่มสำรวจสภาพปัญหาในพื้นที่ คณะประเมินจาก คนกลาง

4.4 ประเมินผลกระบวนการทำงานของแต่ละพื้นที่ โดยผู้ประเมินที่มีศักยภาพ

การประเมินผลที่ดี จะทำให้สามารถพัฒนาศาสตร์ในการแก้ปัญหาอาชญากรรมได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

5. การบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้

การปรับปรุงกระบวนการดำเนินการให้เหมาะสม ประกอบกับความต่อเนื่อง ของการ ปฏิบัติการ จะทำให้สังคมไทยปลอดภัยจากอาชญากรรม ตามเจตนารมณ์ของรัฐบาล

บรรณานุกรม

- งามเนตร จริงสูงเนิน. 2538. องค์การชุมชนเครือข่ายเพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำ : ศึกษากรณีองค์การชุมชนเครือข่ายแม่น้ำลวก - แม่สา ต. แม่แตง จ. เชียงใหม่. ภาคนิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม) สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บัณฑุร อ่อนคำ และคณะ. 2539. รายงานการวิจัยศึกษารูปแบบการแก้ไขปัญหาเสียดินในระดับพื้นที่โดยเน้นบทบาทของชุมชนและระบบกลไกของรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) ที่เอื้ออำนวยต่อการแก้ไขปัญหาเสียดินในชุมชน. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2521. บทความเกี่ยวกับปัญหาเสียดิน. กรุงเทพมหานคร. : โรงพิมพ์การศาสนา.
- “ _____ ”. 2537. ความรู้เบื้องต้นเรื่องยาเสพติด. พิมพ์ครั้งที่ 6 กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2545. ยุทธศาสตร์พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติด. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสารจำกัด.
- “ _____ ” 2545. สรุปแผนปฏิบัติการเพื่อเอาชนะยาเสพติด พ.ศ. 2544-2545 และรายงานประเมินผลแผน (ระยะ 6 เดือนแรก ปีงบประมาณ 2545). กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสารจำกัด.
- “ _____ ” 2545. แผนปฏิบัติการเพื่อเอาชนะยาเสพติด พ.ศ. 2544-2545. กรุงเทพมหานคร : บริษัทธรรมสารจำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด และสำนักงานประมาณ. 2545. แผนแม่บทเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสียดินในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา.

ที่ / /
 ศาลากลางจังหวัด.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.

เรื่อง รายงานผลการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของจังหวัด

เรียน ผู้ทรงคุณวุฒิกระทรวงมหาดไทย

พร้อมนี้ ขอส่งรายงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของจังหวัด.....ประจำเดือน.....พ.ศ. จำนวนแผ่น
 เพื่อโปรดพิจารณาดำเนินการต่อไป

ขอแสดงความนับถือ

(.....)

นายอำเภอ

1. ข้อมูลหมู่บ้าน/ชุมชน

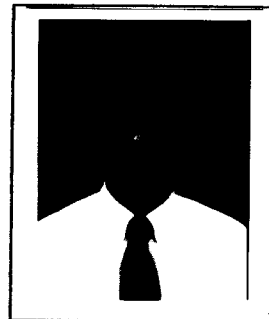
ที่	อำเภอ/กิ่งอำเภอ (ระบุชื่อ)	จำนวนหมู่บ้าน/ชุมชน	จำนวนหมู่บ้าน/ชุมชน ที่มีการแพร่ระบาด ของยาเสพติด (ระบุจำนวน)			จำนวน หมู่บ้าน/ชุมชน ที่มี การแพร่ระบาด	จำนวน หมู่บ้าน/ชุมชน เข้มแข็งเอาชนะ ปัญหายาเสพติด	จำนวน หมู่บ้าน/ชุมชน เข้มแข็ง เอาชนะปัญหายาเสพติด แบบยั่งยืน
			รุนแรง	ปานกลาง	เบาบาง			
รวม								

[illegible]

3. ข้อมูลกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปใช้ยาเสพติด

ที่	อำเภอ/กิ่งอำเภอ (ระบุชื่อ)	ผู้มีโอกาสเข้าไปใช้ยาเสพติด (กลุ่มเสี่ยง) (อายุ 6 - 25 ปี) จำนวน (คน)	งาน/กิจกรรมที่ดำเนินงานต่อกลุ่มผู้มีโอกาสเข้าไปใช้ยาเสพติด (ให้ระบุหน่วยนับ)	หมายเหตุ
			1.1 1.2 1.3 ฯลฯ	
รวม				

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ – สกุล นาย ธวัชชัย วานิชกร

วัน เดือน ปี เกิด 6 เมษายน 2495

สถานที่เกิด กรุงเทพมหานคร

ที่อยู่ปัจจุบัน 192/1 ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
โทรศัพท์ 0-3851-1234 โทรศัพท์มือถือ 0-9936-6188

ตำแหน่ง นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดฉะเชิงเทรา

สถานที่ทำงาน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดฉะเชิงเทรา
186/1 ถนนยุทธดำเนิน ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
โทรศัพท์ 0-3851-1189 0-3851-1640 โทรสาร 0-3851-2400

ประวัติการศึกษา วิทยาศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
แพทยศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่